

dostoyevski

bir yufka yürekli

öykü

çeviren: nihal yalaza taluy

♥ arlık

Bir Yufka Yürekli

Dostoyevski

Rusça aslından çeviren: Nihal Yalaza Taluy

Varlık Yayınları

Bir Yufka Yürekli

Aynı dairede çalışan iki genç, Arkadi İvanoviç Nefedoviç‘le Vasya Şumkof aynı çatı altında, aynı dördüncü katın aynı dairesinde oturuyorlardı. Kişilerden biri bütün adlarıyla anıldığı halde ötekinin neden yalnızca küçük adı ve soyadı ile anılmış olduğunu, yazar, okuyucuların böyle bir anlatım biçimini yakışksız, hatta biraz senli benli saymamaları için anlatmayı gerekli görür. Ama bunun için daha önce kişilerin memurluk, rütbe, yaş ve de tabiatlarının öykülerine böyle başladıklarından bu öykünün yazarı, tek onlara benzememek için –ya da kendini fazla beğendiğinden– doğrudan doğruya konuya girmeye karar verdi. Bu başlangıçtan sonra öyküye geçiyoruz.

Yeni yılın arifesinde, akşam üzeri, Şumkof saat altıya doğru evine döndü. Yatağına uzanmış olan arkadaşı Arkadi İvanoviç uyandı, yarı aralık gözlerle ona bakınca dostunun sırtında bayramlık giysisi ve kar gibi beyaz bir gömlek bulunduğunu gördü; pek şaşırdı doğal olarak.

— Vasya acaba bu kılıkla nereye gitmiş olabilir? diye düşündü. Üstelik yemeği de evde yemedi!..

Şumkof mumu yaktı; Arkadi İvanoviç, kendisini uyandırmak için onun bir yol arayacağını hemen kestirdi.

Gerçekten Vasya iki kez öksürdü, odayı iki kez çepeçevre dolaştıktan sonra bir köşede, şöminenin yanında doldurmaya çalıştığı pipoyu bilerek yere düşürdü. Arkadi İvanoviç içinden kıs kıs güldü.

— Hadi, hadi, Vasya, kurnazlık yeter! dedi.

— Demek uyumuyordun, Arkaşa?

— Vallahi pek bilmiyorum, uyumuyorum galiba.

— Ah Arkaşa! Canım kardeşim! Sana neler anlatacağım bilmiyor musun? Kestiremiyor musun?

— Hiç kestiremiyorum. Yaklaşsana Vasya.

Vasya, sanki böyle bir çağrı bekliyormuş gibi hemen yaklaştı. Arkadi İvanoviç‘in kendisine oyun edeceğini kestiremediği belliydi. Öteki hemen onu ustaca kolundan yakaladı, evirip çevirerek altına aldı. Onu kolları arasında boğacak gibi sıkıyordu. Söz arasında şunu da söyleyeyim ki bu oyun neşeli Arkadi İvanoviç‘in pek hoşuna gider görünüyordu.

— Yakalandın! diye haykırdı, yakalandın!

— Arkaşa, canım Arkaşa! Ne yapıyorsun? Bırak beni Tanrı aşkına, frakım berbat olacak!..

— Ne çıkar? Ne gereği var frakın sana? Niçin bu kadar kolay aldaniyorsun? Yanıt ver, haydi, nereye gittin, nerede yedin yemeği?

— Arkaşa, rica ederim, bırak beni!

— Yemeği nerede yedin?

— Ben de sana bunu söyleyecektim ya.

— Öyleyse anlat.

— Bırak da önce kalkayım.

— Olmaz, söylemedikçe seni bırakmam!

Çelimsiz Vasya kendisini kısıkvrak saran bileklerden kurtulmaya çalışarak söylendi:

— Canım, Arkaşa... Bu yaptığın doğru mu ya? Öyle şeyler var ki...

— Neymiş o şeyler?

— Öyle şeyler var ki, böyle bir durumda söylenemez. İnsan onurunu yitirir... Gülünç olur... Oysa o iş hiç de gülünç değildir, inan ki değildir... Tam tersine pek önemli bir iş...

— Hadi, hadi, bilirim senin önemli işlerini! Gene neler çıkardın? Bana tuhaf şeyler anlat, canım gülmek istiyor... Ben önemli şeyler istemiyorum. Öyle dostluk olur mu?

— Arkaşa, vallahi de, billahi de yapamam bunu.

— Söz dinlemem...

Yatağa yanlamasına uzanmış olan Vasya sözlerine daha ciddi bir eda vermek için elinden geleni yapıyordu.

— Arkaşa, tek bir şey söyleyeceğim...

— Ne?

— Nişanlandım!

Arkadi İvanoviç ağzını açmadı. Ama zavallı Vasya'yı bir çocuk gibi kollarına aldı. Arkadaşı kısa boylu değil, tersine zayıflığıyla birlikte pek uzun boylu olmasına karşın onu bir çocuk gibi kucağında sallayarak odada dolaştırmaya başladı.

— Vay nişanlı vay! diyordu. Şunu bir kundaklayayım.

Sonra Vasya'nın, kucağında ağzını açmadığını, kımıldamadığını görünce durdu, şakanın çığrından çıktığını anlayarak dostça öptü.

— Darılmadın ya, Vasya?

— Arkaşa, vallahi...

— Canım, yılbaşı bu işte...

— Yok, ama bu zırzopluğa da ne gerek var? Sana kaç kez söylemedim mi? “Arkaşa bu yaptıkların hiç de akıllıca şeyler değil.”

— Darılmadın, değil mi?

— Ben mi? Yok! Bilirsin ki darılmaya alışık değilim! Yalnız canımı sıktın.

— Canını mı sıktım? Neden?

— Bir dosta koşar gibi içimi dökmek için, mutluluğumu anlatmak için sana gelmişim...

— Ne mutluluğu? Neler söylüyorsun?

— Dedim ya, evleneceğim!

Arkadi İvanoviç:

— Evlenecek misin? Sen mi? Gerçek mi? diye bağırdı. Yok... Yok. Nen var Tanrı aşkına? Gözlerin yaş dolu, Vasyacığım, yavrum! Doğru mu bu?

Arkadi İvanoviç, arkadaşını yeniden kucağına aldı.

Vasya:

— Niçin kızdığımı şimdi anlıyorsun ya. Benim dostumsun, candan bir dostum, biliyorum. Sevincimden kabıma sığamayarak sana koşuyorum, sana başımdan geçenleri ciddi ciddi anlatmak isterken, yatağında debelenerek, gülünç bir durumda anlatmak zorunda kalıyorum...

Yarı gülererek sürdürdü:

— ...Anlıyorsun ya, Arkaşa. Gülünç bir haldeyim, oysa en kutsal duygularımı böyle küçültmek istemem... Bana kızın adını sormuş olsaydın, öldürseydin söylemezdim.

Arkadi İvanoviç gerçek bir üzüntüyle:

— Peki, ne diye sesini çıkarmadın o zaman? dedi. Bana her şeyi söyleseydin böyle şeyler yapmazdım.

— Pekâlâ, pekâlâ! Bütün bunların nedeni çok iyi yürekli oluşum. Bilirsin ki iyi yürekliyimdir. Ah! Bunu sana istediğim gibi, ciddi anlatamadığıma ne kadar yanıyorum... Pek hoşuna gidecekti... Arkaşa, seni ne kadar sevdiğimi bilirsin, sen olmasaydın, bana öyle geliyor ki, evlenmezdim, belki de bu dünyada yaşamazdım ben!..

Çok duygulu olan Arkadi İvanoviç hem gülüyor, hem ağlıyordu. Vasya da hem gülmeye, hem ağlamaya başladı, yeniden kucaklaştılar, geçenleri unuttular.

— Nasıl oldu bu iş? Bana hepsini anlat, Vasya. Bağışla beni, canım kardeşim, öyle şaşırıdım, öyle şaşırıdım ki... Benim için bu hiç beklenmedik bir şey oldu. Tüh! Olanığı yok, dostum, bütün bunları işkembeden mi attın?.. İtiraf et... Kıtır attın, değil mi?

Bunları söylerken Arkadi İvanoviç kuşkulu gözlerle Vasya'ya bakıyordu. Fakat, Vasya'nın yüzünde söylediklerini doğrulayan bir anlatımın belirlediğini görünce, yatağına atladı ve öyle bir sevinç ve coşkunlukla oynayıp zıplamaya başladı ki oda zangır zangır sallanıyordu.

En sonunda Arkadi yatağa oturarak bağırdı:

— Vasya, gel otur şuraya!

— Nereden başlayacağımı bilemiyorum doğrusu.

Tatlı bir heyecanın etkisi altında uzun uzun baktılar.

— Kim bu kız, Vasya?

Şumkof, mutluluktan titreyen bir sesle:

— Artemiyef'ler! dedi.

— Ne diyorsun?

— Ondan az mı söz etmişim sana? Sonra arkasını kestiğim halde ayrımına varmadın. Ah! Arkadi, bunu senden saklamak bana ne zor geliyordu, bilsen. Bu sorunu açmaktan öyle korkuyordum ki... İşin sonunun gelmeyeceğinden korkuyordum, oysa onu seviyordum, Arkaşa!

Heyecandan kesik kesik sürdürdü:

— Ah Tanrım! Ah Tanrım! Ne serüven, bilsen, o sıralarda, bir yıl önce, bir nişanlısı vardı. Adamı tanımıştım... O bir... Neyse... Sonra görevle bir yere gönderdiler. Mektupların arkasını kesti. Buna ne anlam vereceklerini bilemeyerek bekliyor, hep bekliyorlardı. Dört ay oluyor, evli olarak ansızın geri döndü ve onlara hiç uğramadı. Bu alçakça, aşağılık bir hareketti! O zavallıların kollayacak kimsesi yoktu. Umarsız kız durmadan ağlıyordu, ben de ona tutuluverdim. Yok, onu her zaman sevmişim!.. Evlerine gitgide daha sık uğruyordum. Kızı avutmaya çalışıyordum... Doğrusu, nasıl oldu bilmiyorum, o da beni sevdi. Bir hafta oluyor, artık dayanamadım. Hıçkırmaya başladım, ona hepsini anlattım, kendisini sevdiğimi, sözün kısası her şeyi söyledim... “Ben de sizi sevebilirim, ama Vasili Petroviç, biliyorsunuz ya, ben yoksul bir kızım, kimseyi sevmeyi göze alamıyorum.” dedi. Anlıyor musun, kardeş? Anlıyor musun? Hemen aramızda söz kestik. Uzun uzun düşündüm, sonra sordum: “Bu işi annenize nasıl açsak?” Bana dedi ki: „Şu anda biraz güç, bir parça bekleyin; ağlıyor, korkusu da daha geçmedi. Şimdi belki beni size vermek istemez.” Ama ne yapayım; işte, bekleyemedim, kıza haber vermeden birdenbire yaşlı kadına işi açtım. Liza annesinin önüne diz çökmüştü, ben de çöktüm... O zaman, kadıncağız oluru verdi, bize hayır dualar etti... Ah, Arkaşa, canım kardeşim! Hep birlikte otururuz, çünkü senden ayrılamam.

— Vasya, sana bakıyorum da, gene inanamıyorum, vallahi de, billahi de, bir türlü inanamıyorum.

Bana öyle geliyor ki bütün bunlar... Dinle beni! Doğru mu, gerçekten evleniyor musun? Nasıl olur da benim haberim olmaz? Ne yalan söyleyeyim, ben de evlenmeyi aklımdan geçirmediğim değil. Ama değil mi ki sen evleniyorsun, artık umurumda mı? Haydi mutlu ol, mutlu ol!..

Vasya:

— Kardeş, yüreğimde öyle bir rahatlık var ki, yaşam öyle tatlı görünüyor ki bana. (Ayağa kalktı, heyecan içinde odada gezinmeye başladı.) Sen de aynı şeyleri duyumsuyorsun değil mi? Belki yoksul yaşayacağız ama, mutlu olacağız. Bu bir düşünce değil mi? Mutluluğumuz şuracıkta avucumuzun içinde, gerçekten mutlu olacağız değil mi?

— Dinle, Vasya!..

Öteki durarak:

— Ne? dedi.

— Aklıma bir şey geldi, ama bunu sana açmaya korkuyorum nerdeyse... Kusuruma bakma, korkularımı gidermeye çalış. Neyle geçineceksin? Evleneceğine pek seviniyorum. Ama bu düşünce aklımdan çıkmıyor; neyle geçineceksin?

Vasya arkadaşına şaşırılmış gibi bakarak:

— Aman! Aman! Neler söylüyorsun, Arkaşa? Aklın nerede? Yaşlı kadın bile anlattıklarımı iki dakika içinde kavrayıverdi. Sorsana onlara bakalım. Neyle yaşamışlar şimdiye kadar? Üç can için yılda beş yüz ruble! Babasının ölümünden sonra onlara bağlanan aylığın tutarı bu kadardı. Üç can için: Liza, yaşlı kadın, bir de yatılı okul giderini ödemeleri gereken küçük kardeş. Varları yokları da işte buydu. Asıl biz ikimiz zenginiz, eh, ne de olsa kimi yıllar yedi yüz ruble kazandığım oluyor.

— Aman, Vasya, darılma, keyfini kaçırmak istemem ama hangi yedi yüz ruble? Topu topu üç yüz ruble alıyorsun...

— Üç yüz mü? Yulyan Mastakoviç'i hesaba katmıyor musun?

— Yulyan Mastakoviç! İyi ama, dostum, bu güvenilir iş değil ki. Her rublesi sadık bir dost gibi gelen üç yüz rubleye benzemez bu. Yulyan Mastakoviç iyi adamdır, kabul! Hatta istersen büyük adam da diyelim, kendisine çok saygım var, bu kadar yüksek bir yerde oluşuna hak veriyorum: Sana sevgi duyduğu, hizmetinden bedava yararlanabileceken çalışmana karşılık para verdiği için onu çok seviyorum... Ama anlarsın ya, Vasya. Dinle, dinle: Senin kaleminden çıkan yazının Petersburg'da bir eşi daha olmadığını kabul ederim (diye Nefedoviç verdiği değeri göstererek sürdürdü), ama, günün birinde –Tanrı saklasın– gözden düşersen ya da Yulyan Mastakoviç'in işi kalmazsa ya da bir başkasını çalıştırırsa; öyle ya, her şey olur bu dünyada... O zaman ne yaparsın, Vasya?

— Dinle, Arkaşa! Böyle düşündükten sonra tavanın başımıza çökmesinden de korkabiliriz...

— Tabii, tabii... Bir diyeceğim yok.

— Olur mu ya!.. Ne diye bırakmaya kalksın? Bilirsin, buyruklarını harfi harfine yerine getiririm. Bana karşı çok iyi davranır: Daha bugün bana elli gümüş ruble verdi.

— Sahi mi? Bir ikramiye demek!

— Yok canım, cebinden verdi, hem dedi ki: “Beş aydır sana bir şey vermedim: Al şunu. Sana çok teşekkür ederim, pek hoşnutum. Bedava çalışıyorum sanma.” Bana öyle dedi, bu sözler nerdeyse gözümünden yaş getirdi, Arkaşa.

— Bana bak, Vasya, senden istediği o yazıyı bitirdin mi?

— Yok, daha bitirmedim...

— Vasya! Ne yaptın, dostum?

— Korkma. Arkadi, daha önümde iki günüm var.

— Nasıl oldu da çalışmadın?

— Ne bileyim, işte... Bana öyle acı acı bakıyorsun ki keyfim kaçtı. Daha iş işten geçmiş değil, iyice hesaplarsan bitirecek kadar zamanım olduğunu anlarsın. Bitireceğim, vallahi bitireceğim.

Arkadi:

— Ya bitiremezsen? dedi. Sana bir de ikramiye vermiş! Üstelik de evleniyorsun... Hey Tanrım! Hey Tanrım!..

Şumkof:

— Zararı yok... Zararı yok; diye mırıldandı. Hemen yeniden işe koyulacağım. Şimdi başlıyorum.

— Nasıl oldu da astın işi?

— Arkaşa! Düşün! Yerimde durabilir miydim? Dairede bile iskemlede oturamıyordum, sabırsızlıktan içim içime sığmıyordu... Ah! Bu geceyi, yarın geceyi, öbür geceyi hep yazmakla geçireceğim, hepsi bitecek...

— Daha çok kaldı mı?

— Tanrı aşkına rahat bırak beni, oyalama.

Arkadi İvanoviç, ayaklarının ucuna basa basa gidip yatağına oturdu; sonra kalktı, ama arkadaşını belki rahatsız ettiğini düşünerek hemen oturdu. Fakat kımıldamadan durmak ona zor geliyordu; o kadar heyecanlıydı ki, işittiği haber kafasını altüst etmişti, bundan duyduğu sevincin hâlâ etkisi altındaydı. Şumkof'a baktı. Beriki ona dostça bir göz attı, bütün çalışma gücü bu hareketine bağlıymış gibi kaşlarını çattı, masası üstüne yayılmış kâğıtları karıştırmaya başladı.

O da heyecanını daha bastıramamıştı. Kalemleri değiştiriyor, iskemlesinde kıpırdanıp duruyor, yeniden yazmaya koyuluyor, fakat eli titriyor, bir türlü yazamıyordu. Birdenbire aklına bir şey gelmiş gibi atıldı:

— Arkaşa, biliyor musun, onlara senden sözettim.

— Söz ettin ha? Ben de sana soracaktım! Ne dediler?

— Sonra anlatırım, hem dur, kâğıdı temize çekmeden bunu sana söylemek istemiyorum; ama, işte, seni, onları anımsayıverdim. Görüyorsun ya, yazamıyorum; hep sizleri düşünüyorum.

Şumkof:

— Hey Tanrım! Ne kötü kalem! diye söylendi.

Kalemi öfkeyle masaya fırlattı, başka bir kalem aldı.

— Dinle, Vasya, tek bir sözcük.

— Hadi, çabuk söyle. Bu son olsun.

— Daha yazacak ne kadar elyazması kaldı?

— Ah kardeşciğim!..

Vasya, arkadaşının bu sorusu sanki dünyanın en kötü, en ürkünç sözüymüş gibi yüzünü buruşturdu.

— Pek çok!..

— Biliyor musun, bir düşüncem var.

— Nasıl bir düşünce?

— Söyle canım, neydi bu düşüncen?

— Saat yedi, Vasya.

Nefedoviç gülümsedi, ona kurnazca, fakat biraz sıkılgan, biraz çekingen bir gözle baktı. Arkadaşının bunu nasıl karşılayacağını bilmiyordu.

— Ee?

Yazısını artık büsbütün bırakmış olan Vasya, şimdi meraktan benzi uçmuş bir halde gözlerinin içine bakıyordu.

— Biliyor musun, ne diyorum?

— Söyle Tanrıyı seversen!..

— Görüyorsun ya, heyecanlısın, elinden fazla bir şey gelmiyor... Dur, hemen sözümü kesme, ne diyeceğini biliyorum.

Nefedoviç hızlı hızlı söylüyordu, birdenbire ayağa kalkarak, Vasya'nın sözünü kesmesine engel olmak istedi.

— Yatışman, kendini toplaman gerek, öyle değil mi?

Öteki koltuğunda doğrularak:

— Arkaşa, Arkaşa! diye haykırdı. Bütün gece yazacağım, inan.

— Peki, peki, sabahleyin yatmalısın...

— Yok, yok, kesinlikle yatmalısın. Saat beşe doğru yat, sekizde seni kaldırmaya gelirim. Yarın bayramdır, bütün gün yazabilirsin... Gece de öyle. Daha ne kadar kaldı?

Vasya, titreye titreye, ona bir defter uzattı.

— İşte, dedi.

— Çok bir şey kalmamış.

Vasya çekingen, utangaç bir tavırla:

— Daha var, dedi.

— Ne kadar?

— İki tomar...

— Zararı yok, vaktimiz var, bitiririz.

— Arkaşa!..

— Sus. Yeni yılın arifesindeyiz, aileler şimdi bir sofranın çevresinde toplanırlar, oysa biz yapayalnız, öksüzler gibiyiz, ah Vasyacığım!..

Nefedoviç, arkadaşını, güçlü kollarında sıktı.

— Vasya!..

— Karar, karar, dedi.

— Sana bir şey söyleyecektim, Vasya. Eğer...

Arkadi, heyecanından söyleyemediği için, ağzı açık kalakaldı. Vasya onu kollarında tutuyor, gözlerinin içine bakıyor, arkadaşının sürüncemede bıraktığı cümleyi kendisi söyleyecekmiş gibi

dudaklarını kımıldatıyordu. Sonunda:

— Evet? dedi.

— Beni bugün tanıştı.

Vasya, saklayamadığı bir heyecanın baskısı altında:

— Arkadi, hemen şimdi oraya gidiyoruz, çay içmeye, dedi. Bu düşünceyi nasıl buldun? Yılın son saatini bile beklemeyiz.

— O halde iki saat, ne eksik, ne fazla.

— Sonra ben işimi bitirinceye kadar görüşme yok.

— Vasya!

— Arkadi...

Üç dakika sonra Arkadi bayramlık giysisini giymişti. Vasya'ya gelince, ateşli ateşli çalışmaya koyulduğu için zaten giyinikti, yalnızca üstünü firçaladı...

Birbirinden daha mutlu bir halde, çarçabuk sokağa fırladılar. Yol, Petersburskaya Strana'dan Kolomna'ya gidiyordu. Arkadi İvanoviç geniş adımlarla yürüyordu. Vasya'nın mutluluğunu düşünürken duyduğu sevinç halinden belli oluyordu. Arkadaşı da biraz seke seke gidiyordu ama ağırbaşlılığından da bir şey yitirmiyordu. Tam tersine Arkadi onu hiç bu halde görmemişti: Arkadaşını şimdi daha çok seviyor ve beğeniyordu. Vasya'nın bir sakatlığı –kahramanımızın bir omuzunun ötekinden daha düşük olduğunu size söylememiştim, bu kusur hep Arkadi'nin acıma dolu yüreğini titretirdi– dostuna karşı duyduğu ve onun da son derece yaraşık olduğu bu sevgiyi ancak artırıyordu. Sevinç yaşlarını zor tutuyordu.

Arkadaşının Vosnesensk yönüne doğrulduğunu görünce:

— Nereye, Vasya? diye haykırdı. Bu yandan daha yakındır.

— Sus, Arkadi, sus.

— İnan olsun bu yandan daha yakındır.

Vasya gizemli bir tavırla:

— Biliyor musun, Arkadi? dedi. Biliyor musun?

— Ne?

Tatlı bir heyecanın etkisi altında sesi kısıldı.

— Liza'ya küçük bir armağan götürmek istiyorum.

— Ne almak istiyorsun ona?

— Şurada madam Leroux'nun güzel mağazasını görüyor musun?

— Evet!..

— Küçük bir şapka: Bugün öyle küçük, öyle güzel bir tanesini gördüm ki; sordum, bu modele Manon Lescaut derlermiş. Bir harika. Kiraz rengi kurdellalar. Pahalı da değil! Hem daha pahalı da olsa ne çıkar, değil mi Arkaşa?

— Sen şairlerin en büyüğün, Vasya. Hadi oraya gidelim!..

Koşmaya başladılar; iki dakika sonra şapkacı dükkânına giriyorlardı.

Kara gözlü, saçı büklümlü bir Fransız kadını onları karşıladı ve gelenlere bir göz atışta yüzü onlarınki kadar, belki de daha büyük bir sevincin ışığıyla aydınlandı. Vasya'nın kadını öpesi gelmişti.

Hayran gözlerini mağazanın masasını süsleyen küçük tahta ayaklara geçirilmiş bütün o cici bici şeylerin üzerinde dolaştırarak alçak sesle:

— Arkaşa, dedi, bak, bak ne harikalar!

Bir köşede gizlenen pek cici bir küçük şapkayı, ilk önce gözüne ilişeni değil, daha ötede duran bambaşka bir tanesini işaret etti. Ona öyle hırsla bakıyordu ki, sanki biri elinden kapacakmış ya da elinden kurtulmak için uçup gidecekmiş sanırdınız.

Arkadi İvanoviç parmağıyla başka bir şapkayı işaret ederek:

— Bak, bana kalırsa bu daha güzel, dedi.

Kendi beğendiğini arkadaşına da kabul ettirmek için herhalde kurnazlığa başvurmak isteyen genç adam:

— Zevkine diyecek yok, Arkaşa, dedi, zevkli adamsındır ama gel de şu şapkaya bir bak.

— Neresi daha iyi sanki!

— Gel bak, yakından bir bak.

Arkaşa, kuşkuyla:

— Öyle mi? diye sordu.

Heyecanını yenemeyerek Vasya küçük şapkayı kavradı. Şapkacı da bu kadar sevimli bir alıcıya

rastladığına sevinerek tüneğinden genç adamın eline sanki kendiliğinden atılıyormuş gibiydi. Bu kurdeleri, bu süsleri, bu dantelaları görünce Arkadi'nin gürbüz göğsünden beklenmedik bir hayranlık çığırlığı fırladı. Bu kararsız seçim sırasında üstün zevkiyle işe karışmak istemediği için sessiz ve ciddi kalmış olan madam Leroux bile Vasya'nın anlayışını bir gülümsemeyle ödüllendirdi, o da kadının güzel el hareketleri ile zarif gülümseyişinin apaçık bir onay anlamına geldiğini görmekten sevinç duydu: "Evet, diyordu sanki, en uygununu buldunuz, sizi bekleyen mutluluğa yaraşıksınız."

Vasya, şapkacığa gönülden vurulmuş gibi:

— Ne de yosma şeysin, diyordu, gelmiş bu تنها köşeciğe çekilmişsin. Özellikle saklanıyordun, değil mi?

O narin şeyceğizi öptü, hayır, onu değil, hazinesini örselemekten korktuğu için çevresindeki havayı öptü.

Sabahleyin gazetede okuduğu bir cümleyi bu vesileyle anımsayarak:

— Gerçek erdem işte böyle saklanır, dedi. Söyle bakalım, Vasya, ne yapacağız?

— Hay yaşayasın Arkaşa! Zeki adamsın vesselâm! Haberin olsun, kadınlar arasında korkunç bir saygınlık kazanacaksın. Madam Leroux...

— Ne istiyorsunuz?

— Madam Leroux'cuğum...

Madam Leroux, nişanlıının coşkuluğuna gülümseyerek Arkadi İvanoviç'e bakıyordu.

— Şu anda size nasıl taptığımı bilemezsiniz... İzin verin de sizi öpeyim.

Vasya, dükkâncı kadını öptü.

Böyle bir kaçığın yanında gülünç düşmemek için gerçekten büyük bir ağırbaşlılık çabası gerekti. Fakat madam Leroux, Vasya'nın taşkın hayranlığını o kadar incelik ve tatlılıkla karşılamıştı ki, genç çılığının hareketiyle sözlerindeki gülünçlük bu yüzden hafiflemiştir. Kadıncağz kusuruna bakmadı; hem, doğrusu böyle çocukça taşkınlıklara insan nasıl kızardı?

— Fiyatı nedir, madam?

Kendini toplayan kadın başka türlü bir gülümseyişle:

— Beş gümüş ruble, yanıtını verdi.

Arkadi, kendi beğendiği şapkayı göstererek:

— Ya bu? diye sordu.

— Sekiz ruble.

Vasya kararsızdı:

— Durun, durun! Madam Leroux, söyleyene, sizce, sizce, hangisi daha zarif, hangisi size daha çok benziyor?

— Öteki daha süslüdür, ama sizin beğendiğiniz daha şirindir.

— Öyleyse biz de onu alırız.

Madam Leroux şapkayı çok ince bir ipek kâğıda sardı ve paketi iğnelerle tutturdu. Şapka o kadar ince işlenmişti ki, kâğıt sanki eskisinden de daha hafiflemiş gibiydi. Soluğunu tutan Vasya, paketi özenle aldı, madam Leroux'yu selamladı ve yeniden nezaket sözleri söyledikten sonra dükkândan çıktı.

Sinirli sinirli, kesik kesik gülerək:

— Ben bir hovardayım, diye haykırıyordu, ben hovarda yaratılmışım!..

Şimdi gelip geçenlerin kötü amaçları, hazinesini ezmek gibi canavarca arzuları olduğundan kuşkulandığı için bunlardan sakınarak yalpa vuruyordu.

— Dinle Arkaşa, diye başladı.

Bu sözlerde sanki amacına ermiş bir sevdalının bütün ezgileri titreşiyordu.

— Arkadi, öyle mutluyum, öyle mutluyum ki!

— Ben de! Vasya'cığım.

— Hayır, Arkaşa! Bana karşı sonsuz bir sevgi duyduğunu bilirim, ama benim duyduğumun yüzde birini bile duyamazsın. İçim içime sığmıyor, Arkaşa! Ben bu kadar mutluluğa yaraşık değilim. Bunu duyumsuyorum, kabul ediyorum.

Söylüyor, söylüyor ve boğuk hıçkırıklar sesini kısıyordu.

— Bu mutluluğu hak edecek ne yaptım? Ne yaptım, söyle bana? Bak! Çevremizde ne çok insan, ne çok gözyaşı, neşesiz ve bayramsız ne çok gündelik yaşam! Ya ben... Ben!.. Onun gibi bir kız beni seviyor!.. Birazdan onu göreceksin, o soylu yüreği sen de alkışlayacaksın. Ben aşığı katlardan gelen bir insanım; gerçi bir rütbem, aylığım, bağımsız bir durumum var belki, ama vücudumda bir kusur var: Bir omuzum düşüktür, bilirsin; o yine de bu halimle beni seviyor!.. Yulyan Mastakoviç de bana karşı öyle duyarlı, öyle özenli, öyle nazik davrandı ki, bana pek seyrek söz söyleyen o adam, yanıma yaklaştı: “E, Vasya dedi (Tanrı canımı alsın ki bana küçük adımla seslendi), hovardalık edeceksin, değil mi?” Bana böyle derken gülüyordu. “Evet, evet, efendimiz” yanıtını verdim. Sonra bütün cesaretimi toplayarak, sürdürdüm: “Belki de bir şeyler yaparız, efendim.” Bunun üzerine bana para verdi, daha birkaç söz söyledi. Bu hareket bana o kadar dokunmuştu ki ağlamaya başladım. O da çok duygulanmıştı; sırtımı okşayarak dedi ki; “Her zaman bugünkü gibi duygulu ol, Vasya...”

Genç adam bir an sustu, Arkadi İvanoviç kendini tutamadığından, kaçamaklı bir hareketle gözlerini silmek için arkasına döndü.

Vasya sürdürdü:

— Dahası var... Dahası var... Sana hiç bundan söz etmemiştim... Arkadi... Arkadi... Dostluğun benim için öyle bir mutluluktur ki, sensiz yaşayamam ben, Arkaşa. Yok, yok, bir şey söyleme, bırak da elini sıkayım, bırak da sana te... şek... kür edeyim!..

Heyecanının artmasından Vasya sürdüremedi.

Arkadi İvanoviç onu kucaklamak istedi, ama sokakta bir kaldırımdan öbürüne geçmekte olduklarından “varda!” diye haykıran arabacının sesi buna engel oldu, ikisi de şaşkın bir halde, sakıngan davranarak, kaldırıma koştular.

Hatta Arkadi İvanoviç, olayın bu söz tufanına son verişine hoşnut bile olmuştu. Olup bitenler, Vasya’yı borçluluğunu taşkınca belirtmeye yöneltmişti. Ama o, Arkadi, kendini böyle coşkunculuklara yaraşık görmüyordu. Şimdiye kadar dostu için pek az bir şey yapmış olduğunu duyumsuyordu! Eski ilişkilerinde hiçbir şeyin haklı göstermediği bu ateşli teşekkürlerden nerdeyse utanç duyuyordu. O zaman bu işe kendini vermek için önünde bütün bir yaşam olduğunu düşünerek geniş bir soluk aldı...

Anlaşılan ziyaretlerinden umut kesmiş olacaktı, çünkü herkes çay masasının çevresine toplanmıştı. Üstelik de, takılmak için, nişanlısına o akşam herhalde serbest olamayacağını da söylemişti.

Ama yaşlıların ne de olsa gençlerden daha doğru görüşlü olduklarına inanmak gerek. Liza: “Gelmeyecek anneciğim, sezinliyorum ben, gelmeyecek,” diye annesine üst üste yinelemiştir, annesi ise tersine, kesinlikle geleceğini, evinde kalamayacağını, koşup geleceğini, çünkü artık tatil, üstelik de yılbaşı gecesi olduğunu söyleyip duruyordu.

Dediğimiz gibi Liza, Vasya’yı o akşam göreceğini ummuyordu. Kapıyı açtığı zaman, ilk önce gözlerine inanmadı. Yüzü birden kıpkırmızı kesildi, yüreği kapana tutulmuş bir kuş gibi çırpınıyordu. Aman Tanrım! Ne şaşkınlık; dudaklarından nasıl sevinçli bir “Ah” fırladı!..

— Seni gidi yalancı seni! diyerek Vasya’nın boynuna sarıldı.

Nişanlısının arkasında, pek sıkıldığı için gizlenmeye çalışan Arkadi İvanoviç’i görünce ne kadar şaşırıldığını, ne kadar utandığını bir düşünün.

Çünkü size şunu söylemek gerekir ki, Arkadi İvanoviç kadınlar arasında pek sıkılğan ve beceriksizdir, hatta bir kez... Ama bunu sonra anlatırız. Yalnız, lütfen kendinizi onun yerine koyunuz; bunda pek de öyle tuhafı gidecek bir yan yok; orada, sofada, ayağında lastikleri, sırtında paltosu, başında kulaklı kalpağı, kaba dokunmuş ve arkadan gelişigüzel iliştirilmiş sarı bir boyun atkısına sımsıkı sarılmış bir halde durmaktadır. Daha iyi bir etki bırakmak için bütün bunlardan çarçabuk sıyrılmak gerekirdi. Başkalarına karşı en iyi biçimde görünmeyi kim istemez?

Üstelik bizim Vasya’cık da birdenbire çekilmez bir hal almış, arkadaşının sıkılğanlığına hiç aldırmadan iltifatlara en aşırı şımarıklıkları katıyordu.

— İşte! diye haykırıyordu. Liza'cığım, sana Arkadi'yi sunarım. İyi bak! Benim en sevgili dostumdur. Öpsene onu Liza, kendisini daha iyi tanıdığın zaman daha çok öpersin...

Gördünüz mü ya?

Daha boyun atkısını bile büsbütün çıkaramamış olan Arkadi İvanoviç ne yapsın şimdi?

Doğrusunu isterseniz, Vasya'nın aşırı coşkuluğundan, iyi yürekli oluşunun kanıtı olmakla birlikte gene de yakışık almayan o taşkınlıklardan utanıyordu.

Sonunda ikisi de odaya girdiler. Yaşlı anne Arkadi'yi tanıdığına pek sevinmiş göründü: O kadar övgüsünü iştmişti ki!

Cümlesini bile bütünleyemedi, çünkü sevinçli bir şaşkınlık yerine geçen bir “Ah!” onu durdurmuştu... Aman Tanrım! Liza şimdi ipek kâğıttan çıkarılmış şapkacığın önünde duruyor, saf bir hareketle ellerini kavuşturmuş öyle tatlı tatlı gülümsüyordu ki, madam Leroux'da daha güzel bir şey bulunmayışına yazıklanmak işten değildi.

“Ah! Aman Tanrım! Şapkanın bundan güzeli nerede bulunabilir? Ciddi söylüyorum!”

İki gencin o şapkacığa karşı etikleri nankörlüğü düşündükçe nerdeyse kızıyorum. Baksanıza, bir kere! Bundan güzeli can sağlığı! Baksanıza canım!..

Ama boşuna çıkışıyorum, şimdi herkes benim düşüncemi paylaşıyordur; ansızın bir bulut geçmiş, bir anlık bir yanılma olmuştu; bunu bağışlamaya hazırım... Diretişimi hoş görün, ama bir türlü ondan ayrılamıyorum. Tülden başka bir şey değil, hafif, öyle hafif ki, dantelalarla süslü kiraz rengi, geniş bir kurdela tülle rüş arasında dolaşıyor; geniş ve uzun kurdela da enseye düşüyor... Hele Liza onu bir başına giysin, ensesinden aşağıya nasıl düşeceğini o zaman görürsünüz!.. Yalnız şapkayı biraz enseye doğru eğmek gerek. Ama galiba bakmıyorsunuz... Aldırış etmiyorsunuz... Evet başınızı çeviriyorsunuz... Bana öyle geliyor ki, kömürden daha kara iki gözü bulandıran iki iri yaş damlasını, uzun kirpiklerde bir an titreştikten sonra madam Leroux'nun tülden değil de sanki havadan yapılmışa benzeyen sanat ürününün üstüne düşmüş iki inciye seyrediyorsunuz... İşte gene kızdım. Bu yaşları akıtan şapka değildir. Hayır! Bence böyle bir armağan daha ciddi bir biçimde sunulmalıydı; ancak o zaman gerçek değeri biçilebilirdi, görüyorsunuz ya, efendim, hep şapkacığımın yanı sıra çıkıyorum.

Herkes oturdu. Vasya Liza'nın yanına, yaşlı anne de Arkadi'nin yanına oturdu. Söyleşi koyuldu. Arkadi bütün yeteneğini gösterebildi. Büyük bir hoşnutlukla hakkını veriyorum, çünkü ondan bu kadarını asla beklemezdim.

Vasya hakkında bir iki cümleden sonra, onun koruyucusu olan Yulyan Mastakoviç'i parlak bir biçimde övmeye koyuldu. Öyle akıllıca, zekice sözler söyledi ki, tam bir saat söyleşi hiç gevşemedi. Yulyan Mastakoviç'in Vasya ile olan ilişkilerine az çok yakından değinen kimi özelliklerini Arkadi İvanoviç'in ne kadar ölçsüz bir tarzda anlattığını bir görmeliydiniz.

Yaşlı kadıncağıza gelince, hayrandı. Bu duygusunu gizlemedi ve Vasya'yı bir kenara çekerek dostunu

çok sevimli bir genç ve hele pek ciddi ve tutarlı bulduğunu söyledi. Vasya gülmemek için kendini zor tuttu, bu ciddi adamın ona tam onbeş dakika yatakta neler ettiğini anımsıyordu.

Kızın annesi Vasya'ya işaret etti, birlikte yandaki odaya geçtiler. Haber vereyim: Kadıncağz kızının gizini açık etmek üzereydi. Kuşkusuz bunu salt iyi yürekliliğinden, iyi duyguların aşırılığından yapacaktı. Her ne ise, bunu belirttikten sonra Liza'nın yılbaşı için kendisine hazırladığı armağanı nişanlısına önceden göstermek istediğini söylemek zorundayım.

Bu armağan, eşsiz resimlerle süslü sırça işlenmiş bir cüzdandı. Bir yanında sırça kırıntılarından yapılmış, son derece doğal bir geyik vardı; öbür yanında tanınmış bir generalin şaşılacak derecede benzeyen resmi.

Genç adamın gösterdiği hayranlık üzerinde uzun boylu duracak değilim, salonda da boş vakit geçirmiyorlar, bir de oraya dönelim bakalım.

Liza, Arkadi'ye yaklaştı, iki elini yakalayarak ona bir şeyler için teşekkürler etti. Arkadi İvanoviç bu teşekkürlerin sevgili Vasya'sına olan dostluğu için olduğunu ayırt etti. Kız çok heyecanlı görünüyordu. Arkadi'nin, nişanlısı için gerçek bir dost olduğunu, kendisine çok öğütler verdiğini işitmişti; onun için Liza kendisine candan teşekkür borçlu idi. Arkadi İvanoviç'in de kendisini Vasya kadar değilse bile hiç olmazsa yarısı kadar seveceğini umduğunu ekledi. Sonra dostunun sağlığı hakkında ona sorular sordu, Vasya'nın insanlar ve gündelik yaşam hakkında pek bilgisi olmayışından duyduğu bazı kaygıları anlattı.

Ona kendisinin de gözeteceğini, onu kollayacağını, Arkadi İvanoviç'in de kendilerinden ayrılmayacağını, onlarla birlikte oturacağını umduğunu söyledi. Ve çocukça bir heyecanın etkisi altında haykırdı:

— Üçümüz tek bir insan olacağız.

Artık gitmek zamanı gelmişti. Doğallıkla, anne ile kız daha oturmaları için diretilerse de Vasya fazla kalamayacağını açıkça söyleyince, Arkadi İvanoviç doğru buldu.

Bu acele gidişin nedenini sordular, Yulyan Mastakoviç'in Vasya'ya ısmarladığı işin acele ve çok önemli olduğunu öğrenince haklı buldular; yazıyı öbür sabah vermek gerekti, iş bitmiş olmak şöyle dursun, tersine, başlanmamıştı bile.

Bu anlatılanlardan annesi fena halde kaygılandı, heyecanlanan ve kaygıya kapılan Liza artık nişanlısını tutmaya çalışmadığı gibi onu nerdeyse evden kovdu. Fakat bu yüzden son öpüşme zarar görmedi, önceki öpüşmelerden daha kısa oldu ise de onlardan daha ateşli, daha sevgi dolu idi.

Sonunda ayrıldılar, iki dost sokağa çıkar çıkmaz izlenimlerini karşılıklı anlatmaya başladılar. Başka türlü olamazdı. Arkadi İvanoviç de sevdalanmıştı. Onu kim Vasya'dan iyi anlayabilirdi? Bunu Vasya'ya itiraf etti, o da gülmeye, pek mutlu bir halde gülmeye başlayarak bu duygunun gereksiz olmadığını, yakında ikisini daha çok birbirine yaklaştıracak bir bağ olacağını ekledi.

Dostu:

— Beni anladın, Vasya! dedi. Seni ne kadar seversem onu da o kadar seviyorum, o senin gibi benim de meleşim olacak. Mutluluğumuz beni de kaplayacak ve ısıtacak. Liza, senin gibi benim de evimin kadını olacak, yazgımı onun ellerine bırakıyorum. İkinize de aynı dostluk duygularıyla bağlıyım; gönlümde ve kafamda hep birlikte olacaksınız, bir yerine, sevecek iki insanım olacak.

Mutluluktan sarhoşa dönen Arkadi sustu, son sözleriyle arkadaşını ta iliklerine kadar sarsmıştı.

Doğrusunu isterseniz Vasya parlak sözler söylemesini bilmeyen ve hayalcilikle de bir ilgisi olmayan Arkadi'nin ağzından bu türlü sözler çıkabileceğine hiç olasılık vermezdi; oysa işte şimdi o kendini hayallere kaptırmıştı... Hem de ne hayaller. En neşeli, en taze, en renkli türünden!..

— Sizin için neler yapacağım! diye sürdürdü. İlk, bütün çocuklarının vaftiz babası olacağım. Sonra, Vasya, şimdi geleceği düşünmemiz gerek. Her birimizin ayrı odası olması için eşyalar almak, bir ev kiralamak gerek. Yarın ne yapacağım, biliyor musun, Vasya? Sokak sokak dolaşip kiralık ev yazılarına bakacağım. Üç, yok, iki oda bize yeter. Hatta bu akşam söylediklerim galiba pek saçma şeylerdi. Gereği kadar paramız olacak! Evet! Gözlerini gördüm, Liza'nın neler yapabileceğini gördüm, kuşkusuz ki yeter derecede paramız olacak. Neyimiz var neyimiz yoksa hepsini ona adayacağız, çalışmaktan yılmayacağız Vasya kardeş. Şimdi kira için yirmibeş rubleyi göze alabiliriz. Çünkü bilirsin ya ev her şey demektir; güzel odalar... Orada hemen insanın gönlü şenlenir, yüreği genişler! Liza bizim kasa sorumlumuz olur, onun elinde bir kapık bile boşa gitmez. Kahveye gider miyim sanırsın? Sen beni ne sandın? Hem aylıklarımıza da zam yapılacak, görevimizi örnek oluşturacak bir biçimde yapacağımız için ikramiyeler de alabiliriz. İnan bana, işler yolunda gidecek, çift süren mandalar gibi çalışacağız!.. Düşün bir kere!.. (Arkadi'nin sesi tatlı bir heyecanla titredi). Her birimiz açıktan yirmi beş, otuz ruble alıyoruz, sonra her ikramiyede ona bir şapka ya da atkı yahut da çoraplar alırız. Sahi, bana bir boyun atkısı örse. Şu benimkinin haline bak; ne berbat şey, bugün utandırdı, sen de amma adamsın ya. Beni o garip kılıkla tanıştırdın, boynumdaki hamutla öyle karşılarında dikilekaldım! Ama onu bırakalım... Sofra takımları benden! Size bir düğün armağanı vermek borcumdur. Bu benim için görev, hem de büyük bir zevk... Umarım ki ikramiyeyi kaçırmam. Size gümüş kaşıklar, bıçaklar alacağım. Kendime de güzel bir yelek alacağım! Çünkü sağdıç ben olacağım. Sana gelince, hemen işe koyul bakalım. İşini zamanında bitiresin diye elime bir sopa alıp başına dikileceğim. Tombala oynarız, bir kere o iş bitti mi gene mutluluğa kavuştuk demektir. Geceleri onlara gideriz. Tanrım! Ne güzel olacak! Ne yazık ki sana yardım edemiyorum. Yazımızın aynı olmaması pek kötü. Senin yerine ben temize çekerdim.

Vasya:

— Evet, diye yanıt verdi, evet, acele etmeli, saat on bire yaklaşmış olacak.

O zamana kadar kâh gülerek, kâh dostunun sevinçli coşkunculuklarını bir hareketle durdurmaya çalışarak yalnızca dinlemekle kalmıştı. Fakat o son sözleri söyleyince suratı asıldı ve adımlarını sıklaştırdı. Ateşler içinde yanan başını ağır bir düşünce eziyordu, yüreği burkuluyordu.

Arkadi İvanoviç kaygılandı, fakat acele acele sorduğu sorular yanıtızsız kalıyordu: Vasya apaçık bir biçimde konuşmaktan kaçınıyor ve ağzından Arkadi'nin sözleriyle hiçbir ilişiği olmayan tek heceli sözcükler ve yersiz ünlemlerden başka bir şey çıkmıyordu.

Beriki dostunun arkasından koşarak:

— Peki ama neyin var senin? diye atıldı. Neden korkuyorsun?

Vasya büyük bir sabırsızlık gösterdi.

— Fazla konuştuk, kardeş!..

Arkadi sözünü kesti:

— Hadi hadi üzülme, Vasya. İşlerini vaktinden önce bitirdiğini çok gördüm. Diyecek yok, beceriklisin. Gerekirse, işi hızlandırmak da olanaklı. Dedim ya, vaktinde bitirirsin. Biraz heyecanlı ve sinirli olduğun için bugün pek hızlı çalışamazsan bunda şaşacak bir şey yok, ama yarın...

Vasya hiç yanıt vermiyor, yalnızca ağzının içinde anlaşılmaz birtakım söscükler homurdanıyordu, ikisi de kaygılı bir halde koşa koşa eve geldiler.

Vasya, vakit yitirmeden işinin başına oturdu. Arkadi, gözlerini arkadaşından ayırmadan sessizce soyunup yattı. İçinde belli belirsiz bir kaygı belirmişti. Vasya'nın solgun yüzüne, gözlerindeki parıltıya ve her hareketinde belli olan kaygıya bakarak:

— Nesi var acaba? diye kendi kendine soruyordu. Elleri de ne kadar titriyor! Bir iki saat yatmasını öğütlemek daha iyi olmaz mı? Belki yatışırdı.

Bir sayfayı bitirmiş olan Vasya gözlerini kaldırdı. Arkadi'ye baktı ve hemen yeniden kalemını eline aldı.

Arkadi İvanoviç:

— Bana bak Vasya, dedi. Biraz dinlensen? Galiba ateşin var...

Vasya, öfkeli bir tavırla yeniden arkadaşına baktı ve yanıt vermedi.

— Vasya, neyin var Tanrı aşkına?

Öteki sonunda kendini topladı:

— Bir çay içsek Arkadi, dedi.

— İnsana güç verir... Uykum yok, yatmayacağım. Yazmayı sürdüreceğim. Şimdilik çay içerek biraz dinlenmek istiyorum. Keyfim yerine gelir.

— Pekâlâ Vasya, pekâlâ! Sana ben bunu önermeliydim, ne diye akıl etmediğime şaşıyorum. Ama hizmetçi kadın yatmıştır. Nasıl uyandırsak acaba?

— Sahi!..

Arkadi karyoladan inerek:

— Adam sen de, bunun da sözü mü olur? dedi. Semaverimi kendim yakarım. Hiç yapmadığım iş değil a!..

O haliyle yalınayak, gecelik gömleğiyle, Arkadi semaverle uğraşmak üzere mutfığa koştu, Vasya gene yazmaya koyuldu. Sonra Arkadi giyindi, gece çalışması sırasında Vasya'ya güç verir diye fırından bira firancası almaya gitti. Bir çeyrek sonra semaver masanın üstüne konulmuştu, gençler çay içiyor, fakat konuşmaları bir türlü canlanmıyordu. Vasya, hep dalgın duruyordu.

Sonunda biraz düşündükten sonra:

— Gördün mü? dedi. Yarın yeni yıl kutlamasına gitmek gerek.

— Ne gereği var? Sen...

Vasya:

— Gerek kardeş, dedi.

— Ben gider ziyaretçilerin listesine senin yerine imza atarım. Ne diye rahatını bozacaksın? Domuzuna çalışırsan. Saat beşe kadar yazıyı sürdürmeli, sonra sekize kadar yatmalısın. O zaman seni uyandırırım. Yatmazsan yarın ne halde olacağını bir düşün.

Vasya, yarı kanmış bir halde sordu:

— Ziyaretçiler listesine benim yerime imza atman doğru olur mu?

— Neden olmasın? Herkes öyle yapar. Hem neden korkuyorsun?

— Başkaları olsa hadi neyse. Ama benim koruyucum olan Yulyan Mastakoviç'e karşı? Ya imzaman sahte olduğunu anlarsa?

— Anlarsa mı? Ne budalası, Vasya? Nereden anlayacak? Senin imzanı ve parafını tıpkı tıpkısına benzettiğimi bilirsin. Hadi hadi, için rahat etsin. Kim ayırdına varacak sanki?

Vasya yanıt vermedi. Aklı başka yerde, düşünceli bir halde çayını ağır ağır bitiriyordu.

— Canım Vasya'cığım! Ah! Bir başarılı olsak! Bir başarılı olsak! Ama beni korkutuyorsun! Ben de yatmayacağım. Göster bakayım, ne kadar yazın kaldı?

Vasya ona öyle bir bakış baktı ki, bu kez Arkadi yüreğinin burkulduğunu duyumsadı. Ne diyeceğini şaşırılmış gibi:

— Vasya, diye sürdürdü, neyin var senin? Niye öyle bakıyorsun bana?

— Arkadi, inan ki, Yulyan Mastakoviç'e yılbaşı kutlamasına kendim gitmem daha doğru olacak.

Bu anlamsız tartışmadan usanan ve arkadaşının gözlerine üzüntülü bir bekleyişle bakan Arkadi:

— İstiyorsan, pekâlâ, dedi.

Sonra, bütün düşüncelerini bir çırpıda ortaya döktü:

— Bana bak, Vasya, acele etmeye çalış. Bilirsin ki senin iyiliğinden başka istediğim yoktur, bütün bunları sana en iyi bir niyetle söylüyorum, Tanrı tanığımdır! Yulyan Mastakoviç'in sözlerini bana kaç kere yineledin, yazının okunaklı oluşundan çok hoşlanıyormuş. O Skoroplehin gibi değildir, Skoroplehin çocuklarına meşk olarak vermek, okul gereçlerini tutumlu kullanmak için yazının çok güzel olmasını ister! Oysa Yulyan Mastakoviç'in bütün istediği okunaklı olsun, okunaklı olsun, okunaklı olsun, işte o kadar!.. Şu halde, güzel yazmak için ne diye o kadar uğraşıyorsun? Sana ne diyeceğimi bilemiyorum... O üzüntülü haline yüreğim dayanmıyor.

— Bir şey değil, bir şey değil, dedi.

Arkadi korktu.

— Su ister misin, Vasya?

— Hadi hadi, dedi, bir şey değil; yalnızca biraz kederliydim, hatta bunun nedenini bile bilmiyorum. Dinle, başka şey konuşalım; bir daha anımsatma bunları bana...

— Sakin ol, Tanrı aşkına? Sakin ol Vasya! İnan ki bitirirsin, hatta vaktinde bitiremesen bile sanki ne olur? Kıyamet kopmaz a!..

Vasya, arkadaşına o kadar acayip bir bakışla baktı ki öteki, ürkererek sustu, onu hiç bu halde görmemişti.

Vasya:

— Arkadi, dedi, eskisi gibi yalnız olsaydım... Hayır, onu demek istemiyorum. Dostumsun, sana her şeyi söylemek istiyorum... Hem benim için üzülmeni istemem. Biliyor musun, Arkadi, kimileri büyük işler görmek için dünyaya gelmişler; kimileri de, benim gibi, küçük işler görürler. Fakat senden gönül borcu beklerseler, senin de elinden gelmezse...

— Ne dediğini anlamıyorum.

Vasya sanki kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi sürdürdü:

— Hiçbir zaman nankörlük etmedim. Düşüncemi anlatabilmekten yoksun olsam da gene duyumsuyorum ki... Bugün nankörlük etmiş görünebilirim, işte beni yerle bir eden de asıl budur, bu düşüncedir.

— Ne söylüyorsun sen Tanrı aşkına? Bu kez vaktinde yetiştiremezsen bunda ne nankörlük olabilir? Düşün de öyle söyle, Vasya! Nankörlük bu kadar küçük şeylerden mi belli olur?

Vasya ses çıkarmadan gözlerini kaldırıp arkadaşına baktı, ileri sürdüğü kanıt, kuşkularını sarsmış gibiydi. Hatta bir an gülümsedi bile, ama hemen düşünceli halini aldı. Bu gülümsemeyi bütün kaygılarının sonu sanmış olan Arkadi bu yeni üzüntüyü bundan böyle daha iyi hareket edeceğinin belirtisi saydı ve içinden sevindi.

Vasya:

— Hadi kardeş, dedi, bana iyi bak. Uyursam doğru olmaz, işin sonu kötüye varır. Onun için yeniden işe koyuluyorum!.. Arkadi!..

— Ne var gene?

— Hiç, yalnızca... Düşünmüştüm ki!

Vasya yerine geçti ve sustu... Arkadi yeniden yatağa girdi. Kolonna'dakilerden, ikisi de söz açmamıştı. Belki ikisi de bu akşamki ziyaretlerinin onlara görevlerini savsaklatmış olduğunu düşünüyorlardı.

Arkadi, çok geçmeden, üzüntülü bir yürekle uyudu. Sabahleyin uyandığı zaman Vasya'nın, kalem elinde olarak masa üstünde uyuyup kalmış olduğunu şaşırarak gördü. Benzi sapsarıydı ve bitkin görünüyordu. Mum yeni sönmüştü. Mutfakta hizmetçi Mavra'nın semaveri hazırladığı işitiliyordu.

Korkuya kapılan Arkadi çarçabuk kalktı.

— Vasya, Vasya, diye haykırıyordu, ne zaman uyudun?

— Uyumuş kalmışım.

Hemen yazdığı kâğıtlara baktı. Neyse, bir şey olmamıştı. Kâğıtların üstüne ne mum damlamıştı, ne de mürekkep.

— Saat altıya doğru uyumuş olacağım. Geceleri amma soğuk oluyor! Biraz çay içelim hemen çalışmaya başlayacağım.

— İyileştin mi?

— Evet evet, biraz iyiyim...

— Yeni yılın kutlu olsun, kardeş.

— Senin de, sağlıklar esenlikler kardeş.

Kucaklaştılar. Vasya'nın çenesi titriyordu, gözleri ıslaktı. Arkadi İvanoviç sessiz duruyordu; içinde bir acı vardı. Çayı acele acele içtiler.

— Arkadi, Yulyan Mastakoviç'e kendim gitmeye karar verdim.

— İnan olsun, hiç ayırdına varmaz...

— Fakat içimi vicdan sızısı kemiriyor, Arkaşa.

— Ama sen zaten onun için çalışıyor, yoruluyorsun... Hadi, aklını başına topla. Hem ben oraya gitmek istiyordum.

Vasya sordu:

— Nereye?

— Artemiyef'lere. Senin de kutlamalarını bildiririm.

— Ah sevgili dostum! Ben burada kalırım. Çok güzel bir düşünce. Bu arada ben çalışırım! Dur biraz, bir mektup yazacağım.

— Yaz bakalım kardeş, yaz, ben de tıraş olur, saçımı tarar, frakımı temizlerim. Vasya, göreceksin nasıl mutlu ve rahat yaşayacağız. Hadi, kucakla beni...

Ansızın mutfakta bir ses çınladı:

— Memur Şumkof burada mı oturur?

Mavra geleni içeri alırken:

— Burada burada, diye yanıt veriyordu.

Vasya, sofaya doğru koşarken:

— Kim geldi? Kim geldi? diye haykırıyordu. Sen misin, Petya? Sen misin?

Kıvırcık saçlı, esmer bir çocuk odaya girdi.

— Günaydın Vasili Petroviç, yeni yılınızı kutlamaya geldim. Ablamla annem de size selam ettiler. Ablam onu benim için öp, dedi.

Vasya, sevinç içinde haberciyi yakalayıp kaldırdı ve çocuğun şaşılacak derecede Liza'nın dudaklarına benzeyen dudaklarını uzun uzun, ateşli ateşli öptü.

Vasya:

— Öp onu, Arkadi! diye çocuğu arkadaşına verdi. Petya, ayakları yere değmeden Arkadi İvanoviç'in gürbüz kollarına geçti.

— Çay ister misin, yavrucuğum?

— Çok teşekkür ederim. Evde içtik! Bugün erken kalktık, bizimkiler kiliseye gittiler. Ablacık beni yıkamak, saçlarımı kıvırmak, pantolonumu yamamak için tam iki saat uğraştı. Dün sokakta Saşa ile

oyarken yırtılmıştı. Kartopu oynuyorduk.

— Bak bak!

— Size gelmek için beni hep süslüyordu. Sonra beni bir daha öptü de git Vasya'yı bul, dedi, yeni yılını kutla, sor bakalım iyi uyumuş mu? Bir de... Dün bir işten sözetmişsiniz ya, bitti mi diye soruyorlar. Bir şey daha söylemişti. Sahi, bir kâğıt parçasına yazmıştım. Cebinden bir kâğıt parçası çıkararak: Ha! Kaygılanıyorlarmış.

— Bitecek! Evet evet, ona söyle, zamanında iş bitmiş olacak, söz veriyorum!..

— A, durun... Söylemeyi unuttum. Ablam size bir pusula, bir de armağan gönderdi. Nasıl da aklımdan çıkmış..

— Aman! Aman! Yavrucuğum! Nerde pusula! Hah işte... Bak Arkaşa, sevgilim, canımın içi bana ne yazıyor? Dün benim için hazırladığı cüzdanı görmüştüm. O daha bitmediği için bana saçından bir lüle göndermiş. Bak bak!

Vasya, heyecandan titreyerek, Arkaşa'ya son derece güzel bir siyah saç lülesi gösterdi; sonra ateşle öperek saçı, yüreğine yakın olan iç cebine koydu.

Arkadi İvanoviç karar vermiş bir tavırla:

— Onu koymak için bir madalyon ısmarlarım, dedi.

— Öğle yemeğine dana kızartması var, yarın da beyin yapacaklar. Annem çörek yapmak istiyor.

Sözlerini nasıl bitireceğini düşünen çocukcağız:

— Artık bulgur yemeyeceğiz, diye ekledi.

Arkadi İvanoviç:

— Ne güzel yavrucak! dedi. Vasya, sen dünyanın en mutlu adamısın!..

Çocukcağız önüne koydukları çayı içti, Vasya'nın mektubunu cebine koydu, çok çok öpüldükten sonra sevinç içinde dışarı çıktı.

Arkadi neşeli bir tavırla:

— Görüyorsun ya, kardeş, dedi, görüyorsun ya, nasıl her şey yoluna giriyor. Bırak o kaygıları, hayalinde felaketler yaratmaktan vazgeç. Çalış da işini bitir. Saat ikide onlara giderim, oradan da Yulyan Mastakoviç'e...

Vasya:

— Güle güle, kardeş, güle güle... Ah! Ne olurdu... Pekâlâ, haydi git! Haberin var mı, Yulya

Mastakoviç'e gitmemeye karar verdim.

— Hoşça kalın.

— Dur kardeş, dur... Onlara de ki... Yani aklına ne gelirse onu söylersin; benim adıma öp onu... Olup bitenleri bana anlatırsın.

— İyi, iyi, anlıyorum. Bu mutluluktan başın döndü. O kadar beklenmedik bir şeydi ki... Dünden beri kendinde değildin. Bir türlü o etkiden kurtulamıyordun, dinlenmedin bile. Hadi bakalım, Vasya kardeş, kendini topla, Hoşça kalın.

Dostlar sonunda birbirlerinden ayrıldılar.

Bütün sabah, Arkadi İvanoviç, Vasya'yı düşünmekten kendini alamadı. Zayıf iradeli ve kararsız olduğunu, kendini pek çabuk etkiye kaptırdığını biliyordu.

— Evet, yanılmamışım. Mutluluk onu tümüyle sersemletmiş. Aman Tanrım! Sonunda beni de kederlendirdi. Hiç yoktan heyecana kapılıyor, her şeyi kapkara görüyor. Al sana, işte bir hummaya tutuldu; onu kurtarmalı, onu kurtarmalı.

Arkadi, gündelik önemsiz sakıntıları bir felaket biçiminde görmeye kalkışmakla kendisinin de işi abarttığının ayırında değildi.

Saat on bire doğru Yulyan Mastakoviç'in evinde kapıcı odasına girerek imzaları mürekkep lekeleriyle dolu bir tabaka kâğıdı dolduran ziyaretçilerin uzun listesine kendi önemsiz adını ekledi. A... Şurada... O ne? Düş görmüyordu, Vasya Şumkof'un imzası gözünün önündeydi...

Arkadaşının bu hareketlerinden şaşkına dönen Arkadi İvanoviç, "gene ne damarı tuttu" diye düşündü. Pembe umutları uçup gitti. Dışarı çıktı. Kaygılıydı, keyfi kaçmıştı. Kesinlikle bir felaket hazırlanıyordu: Fakat nerde ve nasıl?

Kederli düşünceler geveleyerek Kolomna'ya geldi. Bir süre dalgın durduktan sonra Liza ile konuştu.

Fakat oradan çıkarken gözlerine yaş geldi. Vasya yüzünden kaygı içindeydi.

Evine koşa koşa döndü, Neva köprüsünden geçerken Şumkof'la burun buruna geldi, o da koşuyordu.

— Nereye böyle? diye bağırdı. Vasya, suç üstünde yakalanmış gibi üzüntülü bir tavırla durdu.

— Ben mi? Şöyle bir dolaşmaya çıkmıştım.

— Evet, daha fazla beklemeyerek Kolomna'ya gidiyordun. Ah! Vasya, Vasya? Yulyan Mastakoviç'e ne diye gittin?

Vasya yanıt vermeden önce elleriyle bezgin bir işaret yaptı:

— Arkadi, neye uğradığımı bilmiyorum, evet bilmiyorum; ben...

— Hadi hadi Vasya! Derdinin ne olduğunu ben biliyorum. Sakin ol, fazla heyecanlısın, dünden beri bir türlü kendini toplayamıyorsun! Kendine gel, canım. Neden korkuyorsun? Metin ol. Herkes seni seviyor, seni kolluyor. İşin ilerliyor, kesinlikle vaktinde bitireceksin. Anlamsız korkulara kapıldığını, olmayacak şeylerden titrediğini sezinliyorum.

— Yok, bir şey değil... Bir şey değil...

— Anımsıyor musun, Vasya? Başına bu halin gelişi ilk değildir. Daha önce, işinde yükseldiğin zaman, sevincinden ve borçluluk duygusundan iki kat iş çıkartmak istiyordun. Sonuç ne oldu? Bütün bir hafta yaptığın işi bozdun. Bugün de aynı şey oluyor.

— Evet evet, Arkadi, ama şimdiki iş başka...

— Belki de o yazı acele değildi. Çabuk bitireceğim diye neden kendini böylesine yoruyorsun?

Vasya:

— Hayır, diye mırıldandı, bir şey değil. Hadi eve dönelim.

— Nasıl? Oraya gitmek istemiyor musun?

— Nasıl gideyim, bu suratla? Düşünüyorum. Evde sensiz duramıyorum, şimdi döndüğün için, işe koyulacağım. Haydi!..

Yeniden yola düzöldüler, bir süre ağızlarını açmadılar. Vasya hızlı yürüyordu.

İlkin Arkadi İvanoviç atıldı:

— Onların evinden ne diye haber sormuyorsun bana?

— Ha, sahi! Söyle bakalım, Arkaşa, ne var ne yok?

— Ama... Ama Vasya, betin benzin kül gibi!..

— Zararı yok. Geçer.

Vasya, sözü değiştirmek ister gibi:

— Hepsini anlat bana, Arkaşa, dedi.

Arkadi İvanoviç içini çekti. Ne diyeceğini bilemiyordu.

Arkadaşının Kolomna'dakiler hakkında anlattıkları Vasya'nın keyfini yerine getirdi, çok geçmeden çenesi açıldı. İki genç öğle yemeğini yediler, Liza'nın yaşlı annesi Arkadi'nin ceplerini kurabiyelerle doldurmuş olduğu için bunları keyifli keyifli yediler. Yemekten sonra Vasya, bütün gece uyanık durmak için biraz uyuyacağını söyledi. Yattı ve Arkadi çay içmeye çağırılmış olduğu için, iki arkadaş birbirlerinden ayrıldılar.

Yolda, Arkadi, eve çabuk dönmeye niyetleniyordu; dışarda geçirdiği üç saat ona üç yıl kadar uzun geldi. Sonunda sıvışmayı başardı.

Eve dönünce odayı karanlık bularak şaşırıldı: Vasya ortalarda yoktu. Hizmetçi kadını çağırdı ve arkadaşının yatmamış olduğunu, uzun zaman yazı yazdığını, odada dolaştığını öğrendi; sonunda da yarım saate kadar döneceğini söyleyerek çıkmıştı.

— Arkadi gelecek olursa, biraz dolaşmaya gittiğimi, çabuk döneceğimi kendisine anlat diye bir daha söylemişti.

Arkadi, üzüntülü üzüntülü başını sallayarak:

— Hiç kuşku yok, Artemiyef' lere gitmiş olacak, diye düşündü. Bir an sonra, umutlanarak doğruldu:

— Herhalde yazısını bitirmiş olacak, artık yerinde durmadığı için oraya koşmuştur... Yok, öyle olsaydı beni beklerdi... Dur bakalım ne işler yapmış?

Mumu yaktı ve masaya eğildi. İş epey ilerlemişti, sonuna yaklaşmış gibi görünüyordu. Arkadi İvanoviç daha yakından bakmaya hazırlanırken ansızın Vasya içeri girdi.

Korkuyla karışık bir şaşkınlıkla:

— Vay! Sen geldin mi? diye ekledi.

Arkadi İvanoviç susuyordu, arkadaşını sorguya çekmekten çekiniyordu.

Beriki, gözlerini yere eğmiş, ağzını açmadan kâğıtları karıştırıyordu. Sonunda gözleri karşılaştı. Vasya'nın gözleri o kadar yalvarıcı ve kederliydi ki, Arkadi titredi. Yüreği burkuldu, heyecanını tutamayarak ileri atıldı ve onu kucakladı:

— Vasya, neyin var Tanrı aşkına? Neyin var canım? diye haykırdı. Bana her şeyi anlat! Kederinden bir şey anlamıyorum, kaygılarının nedenini anlayamıyorum. Hiçbir şey gizlemeden bana hepsini anlat. Olanağı yok, yalnız bu!..

Vasya, arkadaşının göğsüne tüm gücüyle yaslandı, yanıt vermedi. Nerdeyse bayılacak gibiydi.

— Sakin ol canım Vasya! Bitiremesen bile zararı yok. Hem yeniden söylüyorum: Bu yaptığını anlamıyorum. Neden kendine böyle işkence ediyorsun? Senin için her şeyi yapacağımı bilirsin... Ah! Aman Tanrım!.. diye sürdürürken odada geniş adımlarla dolaşıyor, Vasya'nın, gizemli derdine çare olacağını sanırmış gibi eline ne geçerse yakalıyordu. Yarın Yulyan Mastakoviç'e kendim giderim; ona yalvarırım, bir gün daha izin vermesini yalvarırım, hepsini anlatırım ona, derim ki...

Vasya'nın yüzü kireç olmuştu.

— Aman Tanrım, yapma, vazgeç, dedi.

Artık yerinde duramıyordu.

— Vasya, Vasya!..

Vasya bir düştten uyanır gibi oldu. Dudakları titriyordu. Söz söylemek istiyordu, ama ağzından bir ses çıkmadı. Buz gibi elleri arkadaşının ellerini sinirli sinirli sıkıyordu. Arkadi sessiz ve üzgün duruyordu.

Vasya ürkmüş gözlerini ona kaldırınca:

— Yüreğimi parçalıyorsun, Vasya! dedi, benim sevgili, iyi yürekli arkadaşım!..

Vasya'nın gözlerinden bol yaşlar boşandı, yeniden arkadaşının göğsüne yaslandı. Hıçkıra hıçkıra yineliyordu:

— Seni aldattım, Arkadi, seni aldattım. Seni aldattım. Bağışla beni. Senin dostluğuna ihanet ettim.

— Ne var? Ne oluyor? Vasya, ne oluyor? Ne var, canım?

— İşte...

Vasya, umutsuz bir hareketle, masanın gözünden kopya etmekte olduğuna tıptı tıpına benzeyen altı büyük tomar çıkardı.

— Bunlar nesi?

— Öbür güne kadar bitireceğim şeyin ne olduğunu görüyorsun... Öbür güne kadar!.. Oysa dörtte birini bile yazmadım...

Arkadi şaşakalmıştı.

İçini ezen kederi bir söz yağmuru halinde boşaltmak istercesine Vasya sürdürdü:

— Bana bir şey sorma, beni sorguya çekme, Arkadi, dostum neye uğradığımı bile bilmiyorum. Sanki bir karabasandan çıkmış gibiyim. Tam üç haftayı boşuboşuna harcadım, hep onlara gidiyordum... Yüreğim acıyordu... Çalışmıyordum. İşi aklıma bile getiremiyordum, ancak şimdi, mutluluk kapıma gelince gözlerim açıldı, yanlışımlı anladım.

Arkadi İvanoviç metin bir sesle:

— Vasya, diye başladı, şimdi her şeyi anladım, seni ben kurtaracağım. Kuşkusuz, bunun şakaya gelir yanı yok, ama kurtuluş çaresini görür gibiyim. Dinle beni! Yarın Yulyan Mastakoviç'e giderim. Başını sallama, beni dinle, ona olduğu gibi, her şeyi anlatırım... Evet, evet... Bırak da böyle yapayım. Ona anlatırım, onu inandırırım, ne kadar dertli olduğunu söylerim ona.

Büsbütün halsiz düşen Vasya:

— Sus, sözlerin içime daha çok acı veriyor! diye mırıldandı.

Arkadi İvanoviç sararmıştı, fakat çabuk kendini topladı, gülerek:

— Hepsi bu kadar mı? Yalnızca bu kadar mı? Bana bak Vasya, işi büyütüyorsun! Hiç nedensiz yere bu kadar kederlenmekten utanmıyor musun? Görüyorum ki sözlerim canını sıkıyor. Seni tanırım, Tanrıya şükür, beş yıldır birlikte yaşıyoruz. Sen iyisin, uysalsın, ama iraden zayıf... Lizavetta Mihaylovna bile bunu ayırt etmişti. Hem sen bir düş kurucusun, bu da iyi bir şey değil, hatta daha fazlasını söyleyeceğim; insanın aklına zarar gelir. Hadi hadi! Canının ne istediğini anlıyorum. Yulyan Mastakoviç'in sana karşı pek sevgi dolu, pek ilgi dolu davranmasını, belki de hatta evlenmen onuruna bir gece düzenlemesini istiyorsundur! Yulyan Mastakoviç hakkında şakalarımın seni kızdırdığını görüyorum. Tamam, vazgeçtim, ama ben de onu senin kadar beğenirim... Sorun şu: Evlenmen seni o kadar mutlu etti ki, yeryüzünde herkesin mutlu olmasını istiyorsun... En iyi dostun olan bana birdenbire gökten yüz bin rublelik bir servet inmesini isterdin; bütün birbirinden nefret edenlerin ansızın barışarak, sokak ortasında sevinçten sarmaşmalarını ve seni ziyarete gelmelerini isterdin... Dostum! Kardeşim! Bunu söylerken gülmüyorum, böyledir: Sen bile aynı şeyi türlü biçimlerde bana söylemişsindir. Dedim ya; mutlu olduğun için herkesin mutlu olmasını istiyorsun. Bu mutluluğa yaraşır bir biçimde hareket etmek, hatta belki de vicdanını yatıştırmak için, kahramanlık gereksinimleri duyuyorsun. İşte o yüzden çaba harcamak ve biraz abartmakla söylediğin gibi, gönül borcunu belirtmek gerekirken bunu yapmadığın için kendi kendine işkence ediyorsun... Yulyan Mastakoviç'in surat asacağını ve sana güvenmekle hata ettiğine, hakkında beslediği umutları boşa çıkardığına hükmedeceğini düşünerek ne kadar acı duyduğunu anlıyorum. Koruyucun saydığın bu adamdan işiteceğin azarı düşünerek kaygı, vicdan sızısı duyuyorsun, hem de böyle bir anda... İçin mutlulukla dolup taşarken, gönül borcunu kimlere dağıtacağını bilmezken, öyle değil mi?..

Arkadi İvanoviç sustu, uzun bir soluk aldı.

Vasya ona dikkatle bakıyordu. Dudaklarında bir gülümseme dolaştı. Hatta umuda benzer bir şey yüzünü canlandırmıştı. Arkadi yeniden söze başladı, sözlerinin etkisini ayırt ettiği ölçüde sesi güçleniyordu.

— Öyleyse beni dinle! Yulyan Mastakoviç'in sana karşı hayranlığını değiştirmesine olanak vermemeli. Öyle değil mi, dostum? Bütün sorun burada, değil mi? Şu halde, bu işi senin yerine ben üzerime alıyorum.

Arkadi İvanoviç, ayağa kalkarak, uzun boyunu doğrulttu.

— Yarından tezi yok, Yulyan Mastakoviç'in evine gideceğim. Haydi, gene karşı koymaya kalkma. Küçük bir savsaklamayı bir cinayet haline koyuyorsun! Ama o, Yulyan Mastakoviç acımasını bilir ve soyludur, senin gibi değildir. Derdimizi dinler, bizi saplandığımız çıkmazdan cömertçe çıkarır... Keyfin oldu mu?

Vasya, gözünde yaşlarla, Arkadi'nin ellerini sıktı.

— Yeter kardeş yeter! dedi. Sorun çözümlendi. Yazıyı bitiremedim, ama ne yapayım. Bunun için oraya gitmene değmez. Yulyan Mastakoviç'e kendim gidip olup bitenleri anlatırım. Görüyorsun, sakinim, tümüyle sakinim. Ama sakın sen gitme!.. Dinle beni.

Arkadi İvanoviç, sevinç içinde haykırdı:

— Vasya, Vasya' cığım, ben senin sözlerin üzerine öyle dedim; kendine geldiğin için çok hoşnut oldum. Ama ne olursa olsun, ne yaparsan yap, her zaman senin yanında olacağımı iyi bil; bugün derdinin ne olduğunu biliyorum, Yulyan Mastakoviç' le konuşmaya gitmemi istemiyorsun. Olur, gitmem, ona bir şey söylemem. Yarın kendin gidersin... Ya da yok gitmezsin, yazmayı sürdürürsün, anlıyor musun? Bana gelince, olup bitenleri görmeye çalışırım. Sorup soruştururum, işin gerçekten acele olup olmadığını, yazının gerçekten belirtilen günde bitmesi gerekip gerekmediğini, zamanında teslim etmezsek ne yapacaklarını öğrenirim. Sonra sana araştırmamın sonucunu haber veririm. Görüyorsun ya, görüyorsun ya! Bak, şimdiden umutlar belirdi, iş acele değilse, görüyorsun ki, her şey yoluna girebilir. Yulyan Mastakoviç belki bu işi anımsamıyordur bile. O zaman her şey kurtulmuş olur.

Vasya kuşkulu bir tavırla başını salladı, fakat borçluluk dolu gözleri dostunun yüzünden ayrılmıyordu.

Sıkıntılı bir sesle:

— Pekâlâ, dedi. Öyle halsiz, öyle yorgunum ki...

Sonra sürdürdü:

— Artık bu sorunu düşünmek istemiyorum. Başka şeylerden sözedelim. Yazmayı bırakırsam daha iyi olur, bir bölümü sona erdiren şu iki sayfayı da bitireyim de... Arkadi, uzun zamandır sana sormak istiyordum: “Nasıl oluyor da beni bu kadar iyi tanıyorsun?”

Şimdi rahatça ağlıyor, gözyaşları arkadaşının ellerine dökülüyordu.

Arkadi:

— Seni ne kadar sevdiğimi bilseydin, bana bu soruyu sormazdın, dedi.

— Evet evet, Arkadi. Bilmiyorum, çünkü bana neden bu derece bağlandığını anlayamıyorum. Hatta sana diyeceğim ki, bu duygu kimi zaman içime acı oluyordu. Kaç kez, uykuya dalarken (çünkü her gece son düşüncem hep sen oluyordun) gözlerim yaşla doluyor ve yüreğim burkuluyordu... Çünkü... Çünkü... Beni ne çok sevdiğini seziniyordum ama, sana gönül borcumu göstermek için elimden bir şey gelmiyordu.

Arkadi ona:

— Bak, ne tuhafsin, Vasya, işte gene sinirlerin bozuldu! diye çıkıştı ve bir gün önce sokaktaki sahne gözünün önüne geldi.

— Sakin olmamı istiyorsun. Ama düşün ki ben ömrümde bugünkü kadar sakın ve mutlu olmamıştım! İnan olsun... Sana her şeyi anlatmak isterdim, ama seni üzeceğimden korkarım... Bütün bunlar senin keyfini kaçırıyor, bana çıkışıyorsun, bu da beni son derece üzüyor. Tir tir titrediğimi görüyorsun, oysa bunun neden ileri geldiğini bile bilmiyorum. Sana şunu itiraf etmek isterdim: Bana öyle geliyor ki, ben hiçbir zaman kendimi tanımadım. Evet! Öyle sanıyorum ki, insanları tanımasını, onları

değerlendirmesini ancak dün öğrenebildim. Katı yürekliydim... Hiçbir zaman bir kimseye iyilik etmek elimden gelmedi: Bunu beceremezdim, benim için olanaksızdı bu... Kesinlikle hiç de sevilecek bir yanım yok... Ama gene de, herkes bana iyilik etmek istiyordu! En başta sen... Bunu görmüyor muyum sanki? Oysaki susuyorum, sürekli susuyorum.

— Öyle söyleme, Vasya.

Vasya, ağlamaklı bir sesle:

— Ama doğruyu söylüyorum, dedi. Dün sana Yulyan Mastakoviç'ten sözettim. Onun ne kadar sert, kimi zaman hatta kırıcı olduğunu bilirsin! Seni bile kaç kere azarlamıştır. Ama işte dün tuttu benimle şaka etmeye, nazik sözler söylemeye, şimdiye kadar herkesten gizlediği yüreğini bana göstermeye başladı.

— Bundan ne çıkar, Vasya? Senin, mutluluğa yaraşık olduğunu gösterir.

— Arkaşa! Bu işi bitirmeyi ne kadar isterdim!.. Mutluluğumu berbat edeceğim. İçimde bir korku var.

Arkadi'nin masa üstünde birikmiş kâğıtlara baktığını görünce:

— Onlar yüzünden değil, dedi. Bunlar kâğıt parçaları, anlamsız şeyler. Bu sorun çözümlendi. Hayır Arkaşa, bugün onlara gittim, ama içeri bile girmedim. Kapıda durdum, Liza'nın piyano çalışını dinledim. İşitiyor musun Arkadi, diye alçak sesle sözünü bütünüledi, içeriye girmeye cesaret edemedim.

— Ne oluyorsun Vasya, neden öyle bakıyorsun bana?

— Neden bilmiyorum, hastayım, ayaklarım titriyor: Herhalde geceki yorgunluktan olacak. Gözlerimin önünde yeşil yeşil bir şeyler uçuşuyor... Hem burada... Burada...

Elini yüreğine götürmek isterken düşüp bayıldı.

Kendine geldiği zaman Arkadi yatması için directti, fakat Vasya buna yanaşmadı. Ağlıyor, ellerini kırıyor, o iki sayfa yazıyı kesinlikle bitirmek istiyordu. Onu daha çok kıskırtmamak için Arkadi, yeniden kâğıtlarını ele almasına izin vermek zorunda kaldı.

Vasya, masasının önüne geçerken:

— Dinle bak, dedi. Bir düşüncem var, sanki bir umut.

Bir an dudaklarında bir gülümseme belirdi, donuk gözlerine biraz ışık geldi.

— Bak ne yapacağım: Öbür gün, yazının bir bölümünü götüreceğim. Geri kalanı için de, ne yapalım, bir vesile uydururum... Kâğıtlar yandı... Ya da yitirdim, derim. Hatta belki de, yalanı beceremediğim için yalnızca gerçeği söylerim. Olanları anlatarak bitiremedim, derim... Ona tutulduğumu anlatırım? Yulyan Mastakoviç de yeni evlendi, beni anlar. Bütün bunları ona saygılı, sakın bir tavırla söylerim. Gözyaşlarımı görür, duygulanır.

— Hakkın var, git kendisini gör, söyle ona. Ama, gözyaşlarına gerek yok. Nedeni ne? Ah, beni gerçekten korkuttun Vasya.

— Evet gideceğim. Şimdilik bırak yazayım, bir şey yapmam.

Arkadi kendini yatağına attı. Arkadaşına güvenebilmekten uzaktı, Vasya'nın her şeyi yapabileceğini biliyordu. Özür dilemek mi? Kimden? Ne için? İş orada değildi. Bütün sorun şuydu: Vasya kendi vicdanı karşısında kendini suçlu buluyordu, talihine karşı kendini nankörlükle suçluyordu, kendine yakıştıramadığı bu kadar büyük bir mutluluk onu ezmiş, içini allak bullak etmişti. Sonunda, mutsuz olmak için durmadan hastalıklı bir biçimde vesileler arayarak kendini yiyordu, kanıtı da şuydu ki, dünden beri hâlâ doğal halini bulamamıştı. Bu umulmadık olaydan hâlâ kendine gelememişti.

Kendi eliyle mezarını hazırlayan arkadaşını bu bezginlik bunalımından kurtarmayı ve onu kendi kendisiyle barıştırmayı gitgide daha çok iş edinen Arkadi İvanoviç böyle düşünüyordu.

Olup bitenleri anlatmak için hemen ertesi sabah Yulyan Mastakoviç'in evine gitmeye karar verdi.

Masasının önüne oturan Vasya, işini sürdürüyordu. Yorgun düşen Arkadi İvanoviç, yattı. Olup bitenleri düşünerek uyuyakaldı. Ancak şafak söktükten sonra uyandı.

Vasya'nın hâlâ yazmakta olduğunu görünce:

— Tüh!.. Hâlâ mı? diye haykırdı.

Arkadi koştu, onu kucağına aldı ve yatağına götürdü. Vasya, belli belirsiz gülümsüyor, gözleri kapanıyordu. Söz söylemekte güçlük çekiyordu.

— Yatmak istemiştin; başka bir şey düşündüm. Arkadi, bitirmeme az kaldı. Artık çabuk çabuk yazıyorum, ama şimdi daha çok duramayacağım! Saat sekizde uyandır beni.

Başı önüne düşüyordu; deliksiz bir uykuya daldı.

Arkadi İvanoviç çayı getiren hizmetçiye alçak sesle:

— Mavra, dedi. Bir saat sonra uyandırmamızı istiyor, ama sakın ha uyandırırım deme! On saat da uyusa unutmama, anlıyor musun?

— Anlıyorum efendim.

— Öğle yemeğini hazırlamaya gerek yok. Odun yarmaya kalkıp gürültü etme. Arasına göz kulak olursun. Beni sorarsa, dairesine gitti, dersin.

— Anlıyorum, efendim; rahat rahat uyusun, hakkında hayırlı olur; yattığına memnun oldum, ona iyi gelir, ikinizden de Tanrı razı olsun... Zahmetinde bulunmuşunuz. Ben kırmadım, kedi kırdı. Ona dikkat etmişim, arkasından, „defol musibet!” diye bağırdım.

— Pekâlâ, sessiz ol.

Arkadi İvanoviç, Mavra'yı mutfağa yolladı, kapıyı üstüne kilitledi, anahtarı aldı ve işine gitmek için usulca dışarı çıktı. Bütün yol boyunca, düşüncelere daldı! Yulyan Mastakoviç'in karşısına nasıl çıkacaktı? Böyle bir şey doğru olur muydu?

Dairesine kararsız bir halde geldi, sıkılgan bir tavırla, Yulyan Mastakoviç'in orada olup olmadığını sordu. Orada olmadığı, bugün gelmeyeceği karşılığını verdiler.

Arkadi İvanoviç bir an, üstünü gidip evinde bulmayı düşündü, fakat sorunu kafasında iyice tarttıktan sonra Yulyan Mastakoviç gelmediğine göre, herhalde evinde ciddi bir işi olacağına, onu rahatsız etmenin uygun düşmeyeceğine yerinde olarak karar verdi.

Dairede kaldı ve geçen saatler ona son derece uzun geldi.

Şumkof'un üzerine aldığı iş hakkında bilgi edinmek istedi; ama kimse bu konuda ona bir şey söyleyemedi. Yulyan Mastakoviç sık sık Şumkof'a kendi adına işler veriyordu, bütün bildikleri bu kadarcıktı.

Sonunda saat üçü çaldı, Arkadi İvanoviç acele daireden fırladı. Kapı yanında, bir arkadaşı karşısına çıktı. Ona Vasili Petroviç Şumkof'un saat bire doğru geldiğini, Arkadi İvanoviç'le Yulyan Mastakoviç'in odada olup olmadıklarını sorduğunu haber verdi.

Bunu işiten Arkadi İvanoviç bir arabaya atladı ve ürküntü içinde evine gitti.

Şumkof evdeydi; son derece sinirli bir halde odada gidip geliyordu. Arkadi'yi görünce kendine egemen olmaya ve telaşını gizlemeye çalıştı. Sessizce gidip masasının başına oturdu.

Soru sorulmasından çekinir gibi bir hali vardı. Bir saplantının etkisi altında kendini Arkadi'nin dostluğuna bile bırakmak istemiyor gibiydi. Hastalığın bu yeni yıkımı karşısında yüreği sızlayan, ne yapacağını şaşırarak Arkadi, yatağına oturmaktan başka bir şey yapmadı ve heyecanını gizlemek için sahip olduğu biricik kitabı açtı, bir yandan da gözlerini Vasya'dan ayıramıyordu.

Vasya hiç ses çıkarmıyor, bir an başını kaldırmadan hep yazıyordu.

Böylece bir iki saat geçti. Arkadi'nin işkencesi gitgide artıyordu. Sonunda saat onbire doğru Vasya başını kaldırıp arkadaşına donuk, nerdeyse cansız bir bakışla baktı. Arkadi bekliyordu. İki üç dakika geçti; Vasya ağzını açmıyordu.

Arkadi:

— Vasya! diye haykırdı.

Yanıt yoktu.

Masaya doğru koşan Arkadi:

— Vasya! diye bağırdı, neyin var Tanrı aşkına? Söyle neyin var?

Genç adam aynı donmuş, alık bakışlarını biraz daha çevirdi.

Bayılacak gibi olan Arkadi:

— Aman, sara bu, diye mırıldandı. Ve bir sürahiye kavradığı gibi Vasya'nın başını kaldırdı, soğuk suyu üstüne döktü, şakaklarını oğuşturdu, cansız ellerine hızla vurdu.

Vasya kendine geldi.

— Vasya, Vasya! Kendine gel, kendini topla!..

Sesi boğuluyordu; arkadaşını kucakladı. Vasya, kafasından acı ve ağır bir izlenimi söküp çıkarmak istiyor gibiydi; kasılmış parmaklarını durmadan gözleri üstünden geçiriyordu. Birdenbire, sanki kafatasının çatlayacağından korkuyormuş gibi, başını iki eliyle kavradı. Sonunda:

— Neyim var, bilmiyorum, dedi. Bittim... Haydi, bir şey değil, bir şey değil; Arkaşa, üzülme!.. Hüzünlü, bitkin bir bakışla arkadaşına bakarak, haydi üzülme, diye yineliyordu.

Arkadi, yüreği burkulmuş bir halde:

— Sen mi beni avutmaya kalkışıyorsun? diye inliyordu, Vasya, yat uyu biraz, dinlenmelisin. Sonra çalışırsın.

— Evet evet, yatacağım. Güzel! Evet, görüyorsun ya, bitirmek istiyordum, şimdi düşüncemi değiştirdim...

Arkadi onu yatağına sürükledi ve yatırdı. Metin bir sesle:

— Haydi bakalım, kardeş, dedi, bir karar vermek gerek. Söyle bakayım, ne yapmak niyetindesin?

Vasya:

— Ah! diye mırıldandı.

Eliyle umutsuzluğunu anlatan bir işaret yaptı. Sonra başını duvardan yana çevirdi.

Arkadi yineledi:

— Karar vermek gerek, Vasya. Konuşacağız, gerekli bu, senin için. Umarım ki uyumazsın?

Vasya, gizemli bir tavırla:

— Nasıl istersen, nasıl istersen, dedi.

Arkadi:

— İşte yumuşadı, diye düşündü. Beni iyi dinle, diye sürdürdü. Dediklerimi yap. Dün sana söylediklerimi anımsa! Seni kurtaracağım; sonuç yarın belli olacak. Ne diyorum, yahu? Sonuç? Beni

o kadar korkuttun ki, ben de saçma şeyler söylüyorum. Yulyan Mastakoviç'in sana yakınlığı var, sen de bu yakınlığı yahut da sevgisini diyelim, yitirmemek istiyorsun. Pekâlâ! Bir şey yitirmeyeceksin. Göreceksin bak.

Arkadi İvanoviç, Vasya'ya uzunboylu ders vermek niyetiyle söze başlamıştı, fakat beriki onun sözünü kesti; yatağında sessizce doğruldu, arkadaşının başını kendine çekti ve onu öptü. Zayıf bir sesle:

— Yeter, dedi, artık bunları bırakalım!..

Yeniden yatarak, yine duvardan yana döndü. Arkadi düşündü: “Hey Tanrım, hey Tanrım! Ne oluyor bu çocuğa? Büsbütün yitirdi kendini. Acaba neye karar verdi? Kendisini iyice batıracak.”

Arkadi, sıkıntı içinde ona bakıyordu.

“Hastalansa belki daha iyi olurdu, diye düşünüyordu. Hastalık ona kaygılarını unutturur, her şey yoluna girerdi. Bak ne saçmalar söylüyorum. Aman Tanrım!”

Vasya uykuya dalmış gibi görünüyordu, Arkadi bunu iyiye yordu.

İyiye işaret diye düşündü ve gece yatmamaya, başında beklemeye karar verdi.

Vasya rahat değildi. Her an yerinden hopluyor, dönüyor, gözlerini açıp kapıyordu. Sonunda yorgunluk üstün geldi, yeniden bir ölüm uykusu içinde kendini tümüyle yitirdi.

Arkadi İvanoviç, dirseği masaya dayalı bir halde kendinden geçtiği zaman saat sabahın ikisi olmuştu.

Garip bir düş gördü; gene uyanık olduğunu ve hâlâ yatağında uzanmış olan Vasya'ya baktığını görüyordu; fakat garip şey, Vasya, ona uyku taklidi yapıyor gibi geliyordu, nerdeyse kalkacak, göz ucuyla Arkadi'yi gözetleyerek gene yazmaya koyulacaktı, gerçekten de yavaşça yatağından masaya doğru yaklaşıyordu; Arkadi, Vasya'nın gizlendiğini, kendisine güvenmediğini görerek üzüyor ve kızıyordu; ona yeniden yaklaşıp azarlamak, yatağına götürmek isterdi... Fakat binbir güçlkle bu işi yaptıktan sonra bir de baktı ki, kollarında Vasya'nın ölüsünü tutuyordu... Alnında soğuk bir ter beliriyor, yüreği hızlı hızlı vuruyordu. Ansızın uyandı, gözlerini açtı; Vasya, masasına oturmuş yazıyordu...

Hâlâ düş görüp görmediğini bilemeyen Arkadi, Vasya'nın yatağına baktı; yatak boştu. Bu karabasanın etkisinden kendisini kurtardıktan sonra, genç adam masaya doğru yürüdü. Vasya onu görmüşse benzemiyordu, işini sürdürüyordu.

Birden Arkadi, Vasya'nın elindeki kalemin ucu kuru olduğunu, arkadaşının kalemi mürekkebe batırmadığını ve beyaz duran yaprakları durmadan çevirdiğini ürküntüyle gördü. Dikkatli dikkatli çalışıyormuş gibi davranarak acele ediyordu.

Arkadi İvanoviç, “Yok, bu sara olmayacak!” diye düşünerek titredi, onu omuzundan yakaladı.

— Vasya, Vasya, yanıt ver bana!..

Fakat öteki, ilkin yanıt vermedi ve kuru kalemini beyaz kâğıt üstünde gezdirmeyi sürdürdü. Sonunda başını kaldırmadan:

— Artık hızlı yazmaya alıştım, dedi.

Arkadi elini yakaladı ve kalemi aldı.

Vasya'nın göğsünden bir inilti çıktı, arkadaşına anlamadan bakarak elini yanına bıraktı, sonra alınına kaldırarak beynini ezen bir ağırlıktan onu kurtarmak istermiş gibi sonsuz bir sıkıntıyla alınını sıktı. Düşünceli bir tavırla başını ağır ağır göğsüne indirdi.

Umutsuzluğu artan Arkadi İvanoviç:

— Vasya, Vasya! diye bağırdı.

Biraz sonra Vasya gözlerini kaldırdı, mavi gözleri yaşlarla doluydu, sakin ve solgun yüzünde sonsuz bir acı okunuyordu. Bir şeyler mırıldanıyordu.

Arkadi ona doğru eğilerek:

— Ne diyorsun? diye sordu.

Vasya:

— Neden, neden acı çekiyorum? diye kekeliyordu. Neden? Ne yaptım ben?

— Neyin var canım? Neden korkuyorsun?

Arkadi, umutsuzluk içinde parmaklarını kırıyordu.

Vasya, arkadaşının gözlerinin içine bakarak:

— Neden beni askere gönderiyorlar? Neden? Ne yaptım ben?

Arkadi başında saçlarının dimdik olduğunu duydu. Tümüyle şaşkın, ürküntüye kapılmış bir halde soluk soluğa orada duruyordu.

Bir dakika sonra kendine geldi: “Belki geçici bir şeydir,” dedi. Benzi sapsarıydı, morarmış dudakları titriyordu. Acele acele giyindi.

Bir doktor bulmaya gidecekti, fakat gitmeye kalmadan Vasya kendisini çağırdı; Arkadi hemen ona koştu, yavrusu elinden alınmak istenen bir anne gibi onu kollarına aldı.

— Arkadi, kimseye bir şey söyleme. Felaketime tek başıma katlanacağım.

— Yine neler icat ediyorsun? Kendine gel, Vasya!..

Vasya derin bir iç çekti; yanaklarından sakin sakin yaşlar iniyordu. Acı, yürek paralayıcı sesiyle

sürdüdü:

— Neden öldürüyorlar kızı? Ne yaptı ki o? Sen bende, yalnız bende...

Bir sessizlik oldu.

Sonra zavallı başını salladı:

— Elveda sevgilim, elveda!..

Arkadi yeniden kendini topladı, doktora gitmek için kapıya doğru yürüdü.

Arkadi'nin hareketiyle canlanan Vasya:

— Haydi vakittir, dedi. Haydi kardeş, hazırım ben. Sen de benimle gelirsin.

Susarak kuşku dolu bir bakışla arkadaşını süzdü.

— Vasya, burada dur. Tanrı aşkına benimle gelme!.. Dönüp seni alacağım.

Arkadi İvanoviç de aklını oynatıyordu.

Kasketini almış dışarı çıkmaya hazırlanıyordu.

Vasya, sakın ve boyun eğmiş bir tavırla oturdu. Yalnız gözlerinde korkunç bir karar okunuyordu.

Arkadi, geri dönerek, masa üstünde duran bir çakıyı usulca aldı, sonra zavallı gence son bir kez daha bakarak acele evden çıktı.

Saat sekizdi; günün ışığı karanlıkları dağıtalı epey olmuştu.

Arkadi tam bir saat doktor ardında koştu, ama bir türlü birini bulamadı. Kapıcılardan adreslerini öğrendikleri, kimisi hastanedeki görevine, kimisi kendi işlerine gitmek üzere evlerinden çıkmış bulunuyorlardı. Yalnız bir doktoru evinde buldu, hastalarını kabulle uğraşıyordu. Nefedoviç'in gelişini kendisine haber veren uşağını uzun boylu sorguya çekti, bu yeni müşteri kimdi, ne istiyordu, ne biçim adamdı, nasıl görünüyordu? Sonunda dışarı çıkmayacağını, odasında çok hasta biriktiğinden evinde epey iş olduğunu, böyle hastaları hastaneye kaldırmak gerektiğini söyledi.

Arkadi böyle bir yanıt beklemediği ve artık ne yapacağını bilemediği için hekim aramaktan vazgeçti, Vasya'yı yalnız bıraktığı için telaş içinde eve koştu.

Eve gelince hiçbir şey olmamış gibi rahat rahat ortalığı süpüren, odun kıran ve ateş yakmaya hazırlanan Mavra'yı gördü. Odaya koştu; Vasya avlu kapısından çıkmıştı.

Arkadi yüreği titreyerek:

“Bizim oğlan nereye gitti acaba?” diye düşündü.

Mavra'ya sordu, ama doğru dürüst bir yanıt alamadı.

Hizmetçi kadın bir şey bilmiyordu, bir şey işitmemişti, Vasya'nın çıktığını görmemişti.

Nefedoviç hemen Artemiyef'lere koştu; Vasya'yı orada bulacağını nedense aklına koymuştu.

Evlerine vardığı zaman saat ondu. Bu ziyaret kendilerini şaşırttı, çünkü kadıncağızların korkunç olaydan hiç haberleri yoktu; delikanlı orada değildi.

Arkadi, gözleri dönmüş, boğuk bir sesle:

— Vasya nerede? diye yineleyip duruyordu.

Yaşlı kadınla Liza da korkudan titreyerek ona sorular yağdırıyor, acı acı:

— Ne oldu canım; ne var? diye soruyorlardı.

Ne yanıt vermeliydi?

Arkadi İvanoviç, beceriksizce bir şeyler uydurarak işin içinden sıyrılmaya çalıştıysa da doğallıkla bunlara inanan olmadı ve Arkadi iki kadını büyük bir kaygı içinde bırakarak çıkıp gitti.

Geç kalmamak, aynı zamanda Vasya'nın ne halde olduğunu haber vermek için acele acele dairenin yolunu tuttu.

Hem arkadaşının Yulyan Mastakoviç'in yanında olabileceği de aklına geldi; bu en yerinde bir kestirimdi, daha Artemiyef'lere giderken de bunu düşünmüştü. Hatta bir aralık arabayı Mastakoviç'in evi önünde durduracak olmuştı, ama sonra düşününce vazgeçip yoluna gitmişti.

Şimdi çocuğun dairede olup olmadığına bakacak ve Vasya'nın durumunu kendisine bildirmek için Yulyan Mastakoviç'e çıkacaktı. Nasıl olsa haber vermek gerekti.

Daha sofada aynı rütbedeki genç arkadaşları çevresini alıp Vasya'ya ne olduğunu hep birlikte sordular. Birbirine karışan sesler kendisinin delirdiğini söylemekte sözbirliği etmişti, görevini savsaklamaktan dolayı askere göndereceklerini sanıyormuş.

Arkadi İvanoviç'e gelince, kesin bir şey söylemeden her yana yanıtlar yetiştirerek daireye daldı. Burada Vasya'nın Yulyan Mastakoviç'in odasında bulunduğunu öğrendi. Esper İvanoviç'e varıncaya kadar dairenin bütün adamları da oradalmış.

Arkadi İvanoviç bir an durdu, çünkü adamlardan biri nereye gittiğini, ne istediğini sormuştu. Arkadi karşısındakinin yüzüne dikkat etmeden içinde Vasya'nın adı geçen anlamsız bir iki sözle yanıt verdi ve Yulyan Mastakoviç'in odasına doğru yürüdü. Odada amirinin sesi geliyordu.

Kapı önünde ona:

— Nereye gidiyorsunuz? diye sordular.

Korkuya kapılan Arkadi İvanoviç kaçıp dairesine dönmek istiyordu, tam o sırada yarı açılmış kapıdan zavallı Vasya'sını gördü. Hiç alışılmış olmayan bir kargaşalığın göze çarptığı odaya girdi. Bütün yüzlerde şaşkınlık okunuyordu. Yulyan Mastakoviç çok üzgün görünüyordu.

Arkadi, dostuna bakarken acıdan boğazına bir şeyler tıkanığını duyumsadı. Yüksek memurlar, Ekselans'ın çevresini almışlar, alçak sesle aralarında görüşüyor ve besbelli neye karar vereceklerini bilemiyorlardı.

Vasya, sessiz ve somurtkan, bir köşede duruyordu. Yüzü sapsarı, başı, amirleri önündeki bir asker gibi kalkık, elleri pantolonunun cebinde, hareketsiz, topukları bitişikti. Gözleri Yulyan Mastakoviç'in yüzünden ayrılmıyordu.

Memurlar, Nefedoviç'in içeri girdiğini ayırt etmişlerdi, birkaçı iki gencin dost olduklarını ve birlikte oturduklarını bildikleri için Ekselans'a Arkadi'nin orada olduğunu haber verdiler.

Yulyan Mastakoviç'in bir işareti üzerine Arkadi yaklaştı. Kendisine sorulara yanıt vermek istedi ama, amirine bakınca gözleri dumanlandı; bir çocuk gibi titremeye, ağlamaya başladı. Ekselans'ın elini yakaladı, alnına götürerek gözyaşlarıyla ıslattı. Yulyan Mastakoviç elini çekerek:

— Yeter yavrum! Görüyorum ki iyi yüreklisin! dedi.

Arkadi, çevresine yalvarıcı gözlerle bakınarak hıçkırıyordu. Ona öyle geliyordu ki, bütün bu insanlar iyi yürekliydiler, zavallı Vasya'nın kardeşleriydiler ve uğradığı felaketin acısını onlar da onun kadar duyuyorlardı.

Amir:

— Ne oldu ona? Nasıl oldu bu iş? diye sordu. Neden çıldırdı?

Arkadi bir çaba harcayarak:

— Borçç...lu...luktan... diyebildi.

Yanıt, dinleyenlerin şaşkınlığını arttırdı, o kadar garip ve mantıksız görünüyordu ki... Bir insan nasıl olur da borçluluk yüzünden çıldırabilirdi.

Arkadi elinden geldiği kadar açıkladı.

Yulyan Mastakoviç sonunda:

— Aman Tanrım, ne felaket! diye kekeledi. Üstelik o iş hiç de acele değildi! Bu kadar önemsiz bir iş için adam bu hale geldi!.. Her neyse, onu götürmek gerek.

Yulyan Mastakoviç yeniden Arkadi İvanoviç'e döndü. Vasya'yı göstererek dedi ki:

— Bir kıza bir şey söylememizi istemişti. Nişanlısı mıdır?

Arkadi, açıklamaya girişti.

Derin düşüncelere dalmış gibi görünen Vasya o anda çok gerekli olan bir düşünceyi anımsamaya çalışıyor gibiydi, sanki kendisine bu unuttuğu şeyi anımsatacaklarmış gibi, zaman zaman çevresindekilere acıyla bakıyordu. Gözleri Arkadi'ye dikildi. Sonunda rahat bir soluk aldı, içinde bir umut ışığı belirmişti. Sol ayağıyla başlayarak üç adım attı ve subayının karşısında bulunan bir asker gibi topuklarını vurarak durdu.

Hepsi ne olacağını merak ediyordu. Kesik kesik:

— Benim doğuştan bir kusurum vardır, Ekselans. Çelimsiz bir insanım, askerliğe yaramam, dedi.

Orada bulunanların hepsi yüreklerinin sızladığını duyumsadılar, çok metin ve belki çok sert bir adam olan Yulyan Mastakoviç bile gözyaşlarını tutamadı.

— Götürün onu, dedi ve elleriyle üzüntülü bir işaretle bulundu.

Vasya kısık sesle:

— Başım! dedi.

Sonra, bir asker gibi arkasına döndü ve odadan çıktı.

Onunla yakından ilgilenenler, arkasından çıktılar.

Arkadi de bunların arasındaydı. Vasya, sofada hareketi için gerekli belgenin hazırlanmasını ve kendisini hastaneye götüreceği arabanın gelmesini bekledi. Sessiz, fakat kaygılı bir halde duruyor, tanıyabildiği kimselere veda etmek istermiş gibi başıyla işaretler ediyordu.

Sanki hareket emrini bekliyormuş gibi her an kapıya bakıyordu. Çevresine toplanmış olan memur arkadaşları acıyla tavırlarla başlarını sallıyorlardı.

Şimdi artık bütün odalarda çalkalanan bu olay herkesi şaşırtmıştı. Hepsi tartışıyor, üstün niteliklerini göklere çıkardıkları zavallı çocuğa acıyorlardı. Çok şey vaat eden, kendi halinde, çok uysal bir çocuktu, diyorlardı; öğrenimini ilerletmek için ne zahmetler çektiğini, öğrenmeye ne kadar meraklı ve hevesli olduğunu anlatıyorlardı.

Biri:

— O, çok aşağı bir durumdan ancak kendi becerikliliği ve yorulmak bilmez çalışmasıyla kurtulabilmişti, dedi. Ekselans'ın

ona gösterdiği iyiniyet ve ilgiden sözediyorlardı.

Kimileri işini yapmadığı için orduya gönderileceği hakkındaki o saplantının nereden çıktığını araştırdılar.

Kimileri de, köle çiftçilerin soyundan gelmiş olduğu için, zavallının, uysal doğasıyla birlikte az bulunur bir zeka ve iyilik sahibi olduğunu görerek kendisini koruma altına almış olan Yulyan Mastakoviç'in yaklaşımıyla memuriyete girmeyi başardığını ve bugünkü rütbesine eriştiğini ekliyordu. Kısacası, çeşitli düşünceler ortaya atılıyordu.

Şumkof'un arkadaşlarından pek kısa boylu biri bu telaşlı insanlar arasında özellikle göze çarpıyordu. Pek genç sayılamazdı, çünkü otuzunu aşmıştı. Yüzü kireç gibi beyazdı, sınırlı bir halde titriyor, yarı aralık dudaklarında garip bir gülümseme, sanki bir sırıtış görünüyordu, belki de bu her felaketin, her tatsız olayın kayıtsız seyirciyi korkuttuğu kadar ona haz vermesinden ileri geliyordu.

Hiç durmadan grubun çevresinde dönüyor, ayaklarının ucuna basarak yükseliyor, cılız vücudunu geriyor ve olaydan coşkunlukla söz ederken kendilerine karşı kayıtsız davranmasına rütbeleri elverişli olanların düğmelerine dokunuyordu. İşin basit değil, çok önemli olduğunu, kendisinin bildiği derin nedenleri bulunduğunu ve bu işin bu halde bırakılamayacağını söylüyordu. Sonra gene ayaklarının ucuna basarak yükseliyor, akıllı eren bir insan tavrıyla bir iki kez başını sallıyor ve dolaşımını sürdürmek üzere başka yana koşuyordu.

Sonunda bekleyiş sona erdi; hastanenin adamı içeri girmişti, Vasya'ya yaklaşarak, usulca gitme zamanının geldiğini söyledi. Çocuk doğruldu, biraz telaşlandı ve çevresine bakınarak ardından yürüdü.

Birini arıyor gibiydi.

Arkadi İvanoviç:

— Vasya, Vasya! diye hıçkırdı.

Zavallı genç durdu, Arkadi meraklıların arasından kendisine yol açarak arkadaşının yanına geldi. Son kez kucaklaştılar... Üzüntülü bir sahneydi bu.

Şumkof, Arkadi'nin eline bükülü bir kâğıt sıkıştırarak:

— Al bunu, dedi. Benden alırlar. Daha sonra bana getirirsin.

Vasya sürdüremedi, çünkü gene çağırıyorlardı. Herkese hoşça kalın diyerek merdivenleri indi. Acısı yüzünden okunuyordu...

Arabaya oturdu ve araba hemen hareket etti.

Arkadi hemen kâğıdı açtı; bu, Şumkof'un yüreğinin üstünde taşıdığı, Liza'nın siyah saç lülesi idi.

Genç adamın gözlerine yakıcı yaşlar doldu. Hıçkırarak:

— Zavallı, zavallı Liza! dedi.

Daireden çıkma zamanı gelince Arkadi, Artemiyef'lerin evine gitti.

Bu sahneyi hiçbir sözcük anlatamaz... Küçük Petya, küçüklüğü yüzünden iyi yürekli Vasya'nın başına gelenleri tümüyle anlamamış olmasına karşın, bir köşeye gizlenerek yüzünü iki eliyle kapamış, çocuk yüreğinin bütün gücüyle hıçkırıyordu.

Arkadi evine dönerken akşam karanlığı bastırmıştı.

Neva nehrine varınca, biraz durdu, ufukta günbatımının kanlı çizgisiyle yırtılan kış sisinin kararttığı uzaklara dalmıştı. Karların biriktiği buz tutmuş nehir üstünde son ışıklar, kırağı elmaslarının milyonlarcasını birden tutuşturuyordu. Gece, kenti kaplamak üzereydi, hiç kuşkusuz sıfırın altında yirmi dereceden aşağı düşecek bir gece... Kırbaç altında sendeleyeyen beygirlerden ve köprüler boyunca koşarken soluyan insanlardan bir buğu yükseliyordu. Kuru havada en küçük gürültü yankı yapıyordu. Damlardan devleri andıran duman sütunları yükseliyor, birleşip ayrılarak, bu koyu kitleler eski kentin üstünde yeni bir kent oluşturuyordu.

Zayıf ya da güçlü halkıyla bütün bu dünya, yoksulların kulübeleri veya kodamanların gösterişli saraylarıyla bütün bu yapılar, bütün bunlar, bu alacakaranlık altında, koyu mavi gökte hafif bir buğu gibi biraz sonra silinip gidecek bir masal düşüydü sanki...

O vakit Vasya'nın yalnız kalan arkadaşının kafasında garip bir düşünce belirdi. O zamana kadar duymadığı güçlü bir heyecanın etkisi altında yüreğine sıcak bir kan dalgası dolarak titredi. Bütün bu yaşam curcunasını, mutluluğuna dayanamayan zavallı Vasya'nın neden aklını bozduğunu, ilk kez anlıyordu.

Arkadi'nin dudakları titredi, gözleri parladı, benzi uçtu. Ve o anda son derece yeni bir şeyi sezer gibi oldu.

Gamlı, tasalı olmuş, bütün şevkini yitirmişti. Yalnız kaldığından beri eski evinden nefret ediyordu; başka yere taşındı.

Kolomna'dakilerin yanına gitmek istemiyordu, gidemezdi de. Ancak iki yıl sonradır ki raslantı onu Liza ile karşılaştırdı.

Kiliseye gitmişti. Genç kadın evliydi. Kucağında bir çocuk taşıyan bir sütüne, yanında yürüyordu. Selamlaştılar, havadan sudan bir iki söz ettiler, fakat geçmişten söz etmekten çekindiler.

Liza, Tanrıya şükür, mutlu olduğunu söyledi, halleri vakitleri oldukça yerindeymiş, kocası iyi bir adammış ve kocasını seviyormuş...

Fakat bunları söylerken genç kadının gözleri birdenbire yaşlarla doldu, sesi boğuklaştı, kederini herkesin gözünden saklamak için arkasını dönerek kilisenin döşeme taşlarına doğru eğildi.

SOYTARI Adama bakıyordum. Öyle garip bir hali vardı ki; insanın daha görür görmez kahkahayı basacağı geliyordu. Nitekim ben de görünce kendimi tutamadım. Bir başka nokta: Bu ufak tefek adamın küçücük gözleri durmadan fıldır fıldır her yana dönüyordu, kendisi de başkalarının bakışlarındaki çekimin o kadar etkisi altında kalıyordu ki, üzerine çevrilen gözleri sanki içgüdüyle duyuyordu. Hemen dönüyor, rahatını kaçırıp adamı kaygı ile süzüyordu. Hep hareket halinde oluşu

onu bir fırlıdağa benzetiyordu.

Tuhaftır, en güvenilir geçim aracını alaylar sağladığı halde alaycılardan ürker gibi bir hali vardı; oysaki herkesin soytarıydı o. Başlıca işi, içinde bulunduğu topluluğun türüne göre manevi, hatta maddi zapartalar yemekti.

Kendi istekleriyle soytarı olanlar acıma bile uyandırmazlar. Yine de bu gülünç adamın çekirdekten yetişme bir maskara olmadığını, kendisinde ne olsa bir büyüklük yanı kaldığını ayırt ederdim. Sıkılğan hali, hep hastalıklı bir korkunun etkisi altında bulunuşu halinde bir nokta sayılabilirdi.

Bana öyle geliyordu ki, başkalarına yardım etmekten hoşlanır görünmek isteği, çıkar hesaplarından daha egemendi hareketlerine. Kendisiyle eğlenmelerine, yüzüne karşı alay etmelerine ses çıkarmamaktan zevk duyardı ama, kuşku yok ki, bir yandan da kendisini dinleyenlerin, anlattıklarına değil de kendisine, yüreğine, kafasına, kalıbına kıyafetine, varına yoğuna kötü bir duyguyla güldüklerini düşünerek yüreği kan ağlardı.

Hiç kuşku duymuyorum, böyle anlarda durumunun tüm garipliğinin bilincine varır, ama her seferinde, içinden geldiği belli olan karşı koymalar boğazında düğümlemlenip kalırdı. Gene biliyorum ki, onda göze çarpan çelişki, bir onur kalıntısından, derin ve gizli bir duyarlıktan ileri geliyordu, yoksa tekme ile kovulmaktan ve dinleyicilerinden bir metelik koparamamaktan değil. Öyle ya adamcağız durmadan para koparırdı; hiç sıkılmadan maskaralıklarının ve yüzüzlüğünün bedelini isterdi. Şaklabanlıklarının başka bir amacı olmadığından, böyle davranmayı kendisi için bir hak sayardı.

Ama, hey Tanrım! Nasıl koparılırdı o paralar! Bu uğurda nelere katlanmazdı! Kendisini görmeden önce, o buruşuk, köşeli ve çizgili, avuç içi kadar yüzün o kadar çeşitli anlatımlara, aynı zamanda, o kadar garip duygulara, o kadar acı izlenimlere sahne olabileceğini asla aklımdan geçirmezdim. O yüzde neler görülmezdi? Utanç, sahte bir gurur, ani kızarmalarıyla öfke, sıkılğanlık, rahatsız ettiği için özür dileme, hem değerine hem de hiçliğine inanma, bütün bunlar, bir şimşek hızıyla bu yüzden geçip giderdi.

Tanrıya sığınıp yeryüzünde kendine de bir yercik sağlamaya çalıştığı şu altı yıldan beri, para istediği önemli anlara yaraşan bir tutum takınmayı bir türlü başaramamıştı. Doğallıkla öyle pek fazla bayağılaşıp kendini lekelemesine asla olanak yoktu. Bunu yapamayacak kadar ateşli ve canlı bir yüreği vardı. Dahası var: Bence o Tanrının yarattığı insanların en dürüst ve soylularından biriydi. Yalnız ufak bir zaafi onu aşağılatırdı. Salt çevresindekileri hoşnut etmek için ilk işarette küçük bir onursuz davranışta bulunmaya hazırdı. Kısacası, halkın paçavra dediği insanlardandı.

En garip yanı, başkalarından ne daha iyi, ne daha kötü, herkes gibi giyinmesi, her zaman temiz, hatta biraz da özenli bir halde gezmesi, üstelik ağır ve saygın bir eda taşımaya çaba göstermesiydi.

Bu dış görünüşle, kendisini için için kemirdiği belli olan o iç korku, aynı zamanda durmadan kendisini küçültmek gereksinimini, insanı hem güldüren, hem de acındıran bir çelişki oluşturuyordu.

Mizacı konusunda bir nokta daha: Adamcağız onurluydu da, arasına hiçbir tehlike duymadığı zamanlar, mertlik gösterdiği de olurdu. Hatta koruyucularından birini bile, ölçüyü aştığı zamanlar nasıl terslediğini bir görmeliydi. Bu durum seyrek olurdu, ama o zaman açar ağzını, yumar gözünü,

gerçekten hayli yiğitlik gösterirdi.

Sözün kısası, o sözcüğün tam anlamıyla hakkı yenmiş biriydi, ama yararsız, bu bakımdan da gülünç bir hakkı yenmiş.

Genel bir tartışma arasında, bizimkinin birdenbire masanın üstüne sıçradığını, sessizliği sağlamak için bağırarak söz istediğini gördüm.

Ev sahibi bana:

— Dinleyin, dedi, kimi zamanlar pek hoş şeyler anlatır... Sizi ilgilendiriyor mu?

Başımla bir evet işareti yaptım ve kalabalığa karıştım.

Kılığı kıyafeti yerinde bir adamın masanın üstüne çıkıp bar bar bağırmasına kimileri şaşıyor, ötekiler de gülüyordu.

— Todor Nikolayeviç'i ben tanırım. Herkesten iyi tanırım; diye haykırıyordu. Durun size işitilmemiş bir serüven anlatayım...

— Anlatın! Anlatın!

— Dinleyin öyleyse. Başlıyorum, beyler. Çok garip bir serüvendir bu...

— Pekâlâ, pekâlâ!

— Komik bir serüven...

— Çok güzel! Tamam! Konuya gelelim!

— Değersiz kölenizin yaşamından bir kesit...

— O halde ne diye komik bir serüven diyorsunuz ya?

— Üstelik biraz da trajiktir.

— Ya!

— Kısacası beni bugün dinlemeniz bu serüven yüzünden olanak kazanmıştır. Evet, o yüzdendir ki, bugün sizin pek ilginç topluluğunuz içinde bulunuyorum.

— Kısa keselim!

— Bu serüven...

Genç ve kumral bir bay:

— Eh, bu serüven, bu serüven, —şu girişinizi çabuk bitirin kuzum,— bu serüven herhalde bir şeylere

mal olacak, diye söylendi.

Ve elini cebine sokarak, mendilini arıyormuş gibi yaparken para çantasını çıkardı.

— Bu serüven, beylerim, benim evlenme işime engel oldu...

— Evlenme... Bir kadın... Pozlukov evlenmek istiyormuş...

— Vallahi Bayan Pozlukov'u görmeyi pek isterdim.

— Bayan Pozlukov olacak hanımın adını lütfeder misiniz?

— Evet beyler, işte öykümün birinci bölümü. Bundan altı yıl önce ilkbaharda, 31 Mart günüydü, tarihe dikkat edin, o günün arefesi...

Kıvırcık saçlı kısa boylu bir adam:

— Bir nisanın arefesi, diye bağırdı.

— Çok zekisiniz, doğrusu. Vakit geceydi. Küçük N... kasabasının üzerinde karanlıklar koyulaşıyordu, ama ay kendini göstermek ister gibi davranıyordu... Yani her şey tam anlamıyla şairaneydi. İşte, ortalığın kararmakta geciktiği o sıralarda, zavallı rahmetli haminneme; kör, sağır, alık olduğu için evde kapalı yaşayan haminneme hoşça kalın diyerek dışarı çıktım. Ne yalan söyleyeyim, tir tir titriyordum, çünkü büyük bir işe girişecektim; kemikli bir elin ensesinden yakalayarak kaldırdığı bir kedi yavrusu gibi yüreğim üçbuçuk atıyordu.

— Bağışlayın, Bay Pozlukov.

— Emredersiniz, dedi. Ne diyordum, Todor Nikolayeviç'in evine girdim. O benim için bir meslektaş, hatta bir şefi. Geldiğimi haber verdiler, beni çalışma odasına aldılar, oda hâlâ gözümün önündedir. Ortalık karanlıktı, mum da getirmemişlerdi. Baktım, birden Todor Nikolayeviç odaya giriverdi. İkimiz de karanlıkta karşı karşıya duruyoruz. O zaman baylar, aramızda garip bir şey yoktu. Hayatta olur böyle şeyler. Cebimden bir kâğıt tomarı çıkardım. O da aynı şeyi yaptı. Ama onun çıkardığı kâğıtlar banknottu...

— Banknot mu?

— Evet ve kâğıtlarımızı değiş-tokuş ettik.

Kibar giyinmiş gençten biri:

— Kesenkes bu işin içinde bir şantaj sorunu vardı, dedi.

— Şantaj mı? Şantaj mı? Ah beyim, bir gün devlet dairesinde hizmet edecek olursanız anayurdun ocağında ellerini ısıtmanın değerini anlarsınız. O bizim anamızdır, biz onun çocukları. Onun için elimizden geldiği kadar onun besleyici memelerine asılı kalırız.

Oda kahkahalarla çınıladı.

Pozlukov, hazır bulunanlara kuşku dolu bakışlarla baktı.

— İnan olsun, beyler...

Dinleyicilerine bakarak durdu. Yüzünün garip bir anlatımı vardı. Kuşkusuz bütün bu namuslu insanlar arasında en az namussuzun kendisi olduğunu düşünüyor olmalıydı... Bununla birlikte, kahkaha kesilinceye kadar yüzü ciddiyetini korudu.

— Beyler, ama inanın sözüme. Asla on para bahşış kabul etmiş adam değilim.

Pozlukov'un sözlerini yeni bir neşe dalgası kapladı.

Pozlukov:

— Evet, dedi, ömrümde bahşış kabul etmiş değilim. Ama o gün, kimi sorunları bu yolla çözmeye alışmış olan bir adamın bana verdiği parayı almak küçüklüğüne düştüm. Elimde Todor Nikolayeviç hakkında oldukça tehlikeli birtakım belgicikler vardı.

— Yani onları sizden satın aldı, öyle mi?

— Öyle.

— Peki ne verdi size?

— Verdiği... Baylar, o kadar paraya içinizden herhangi biri vicdanını ve daha başka şeyleri satardı... Tabii eğer o vicdan para ederse... Ama işte, o sırada sanki tepemden kaynar sular dökülmüş gibi oldu. İnanın ki ne olduğumun ben de ayırında değilim, ne ölüydüm, ne diri; dizlerim çözülüyor, dudaklarım titriyordu, içimden bağış dilemek geliyordu, Todor Nikolayeviç'in karşısında kendimi o kadar suçlu duyumsuyordum.

— Sizi bağışladı mı hiç değilse?

— Asıl bağışlamayan benim... Yalnız o sırada içimde neler geçtiğini söylüyorum. Yufka yürekliyimdir, biliyor musunuz. Bana baktığını ayırt ediyordum.

Şefim:

“— Tanrı'dan hiç korkunuz yok mu, Osip Mihayloviç? dedi.”

“Ne yapmalıydı? Durumu kurtarmak için kollarımı açtım ve başımı omuzuma eğerek güçlkle dedim ki:

— Ne yaptım ki Tanrı'dan korkayım, Todor Nikolayeviç?”

“Yineliyorum bunu salt durumu kurtarmak için yapmıştım, oysa ki içimden, yerin dibine geçmek

istiyordum.”

“—Bunca zaman ailemizin dostu, nerdeyse bir oğul gibiydiniz! Hem kimbilir kader daha neler gösterirdi! Sonra da tutunuz beni ihbar etmekle tehdit ettiniz... Bunu gördükten sonra kime güven olur, Osip Mihayloviç?”

“Ben de içimden: `Kime güven olur?’ diyordum. Boğazıma bir şey tıkanıyor, sesim titriyordu, irademin zayıf olduğunu bildiğim için şapkamı kavradım.”

“—Canım nereye gidiyorsunuz, Osip Mihayloviç?.. Bana bu kadar kin beslemeniz doğru mu? Ne yaptım ben size?..”

“—Todor Nikolayeviç, Todor Nikolayeviç.”

“Erimiş şeker gibi yumuşamıştım, banknot destem hem cebime, hem vicdanıma ağır basıyor, sanki haykırıyordu: `Sen bir haydutsun nankör! Alçak!’ Bu incecik deste sanki beş okka çekiyordu... (Ah ne olurdu gerçekten beş okka çekseydi).”

Todor Nikolayeviç:

“—Görüyorum, ayırdındayım, pişmansınız... Haydi, ağlama artık! Haydi bir kusur ettin, acı çektin. Haydi, haydi, belki seni doğru yola getirebilirim... Hatta belki de zavallı yuvam sizin katılaştığınız yüreğinizi, yolunu şaşırılmış yüreğinizi tekrar ısıtmayı başarır!..”

“Baylar, beni elimden tutarak ailesinin arasına götürdü. Bütün vücudumu bir üşüme aldı; şimdi ben ne yüzle çıkacağım karşısına, dedim... Sahi, size söylemedim, oldukça nazik bir işimiz vardı.”

Alaycının biri atıldı:

— Bayan Pozlukov da orada mıydı yoksa?

— Daha doğrusu Mariya Teodosiyevna. Ama söylemek lütfunda bulunduğunuz adı taşımak kısmetinde yokmuş, bu onura erişemedi. Doğrusu, Todor Nikolayeviç, evinde bir oğul gibi tutulduğumu söylemekte haklıydı. Altı ay öncesine kadar, Mihail Maksimoviç Dvigaylof yaşarken durum böyleydi. Ama kadıncağz bir vasiyetname hazırlamak fırsatını bulamadan yaranına kavuştu.

— Vay!..

— Ya işte! Ben de cebimde bir sıfırla kalakaldım. Çünkü o rahmetli (evine ayak atmama hiç izin vermemişlerdi ama), evet rahmetli çok zengindi, beni de, kimi nedenlerden oğlu yerine koyardı.

— Ya!

— Evet, öyleydi ve bu uğursuz olay yüzünden Todor Nikolayeviç’ in evinde suratlar bir karış asıldı, bu şanssızlıktan sonra bana yüz vermez oldular.

“Bütün bunları görüyor, ayırt ediyor, aldırıyor gibi görünmeye çalışıyordum, tam o aralık ters bir

rastlantıyla (belki de uğurlu bir rastlantıyla, kimbilir?) kentimize bir süvari subayı damladı. Bir süvari subayının işi gücü dolaşmaktır, mesleği bir yerde durup dinlenmesine olanak vermez; ama Todor Nikolayeviç' in evine öyle sağlam demir attı ki fena halde canım sıkıldı.

“Alışık olduğum üzre, kayınpeder adayının karşısında soruna dolambaçlı yoldan değindim: “Şudur budur! dedim, Todor Nikolayeviç, neden beni üzersiniz? Dedim. Oysa ki, ben sizin damadınız sayılırım.” Bunun üzerine, baycağızlarım, bana bir yanıt çıkardı! İnan olsun, on dizelik koşuklu bir destan gibiydi. Dinledikçe insanın ağzının suyu akıyordu! Siz alık alık kulak kabartıp dinlerken herifçioğlu ağzınızdan girip burnunuzdan çıkardı! Bir yetenek vermiş Tanrı, bir yetenek ki değme gitsin!..

“Bunun üzerine kıza karşı manevralara giriştim: Ona şiiirler getirdim, şekerler getirdim; kendimi beğendirmeye çabalıyor, şakalar yapıyor, yanık ahlara çekerek yanıp tutuştuğumu söylüyordum! Bir gözyaşları, bir aşk duyuruları! İnsanın aptallığı sonsuzdur, siz de bilirsiniz. Nüfus kâğıdına bakmamıştım, otuzumu geçtiğimi unutmuşum. Benimle apaçık alay ediyorlardı.

“Sonunda küplere bindim, bir daha evlerine ayak basmamaya karar verdim. Olup bitenleri, söylenen şeyleri anımsayarak düşünüyordum; düşündüm, taşındım, sonunda şu ele verme düşüncesi aklıma geldi. Küçük bir kalleşlik! İtiraf ederim. Ama raporcuğumda kimi açıklamalar, hatta kesin kanıtlar vardı.

“Ve banknotlarla değiştirdiğim bu rapor bana bin beşyüz altın ruble getirmişti.”

— Ama bu tam anlamıyla bir zorbalık olmuş.

— Öyle olsun. Ama size söylediğim gibi, böyle yöntemlere alışık bir adama yuttuğunu kusturuyordum. Böyle durumlarda, bu iş suç sayılmaz. Şimdi sürdürüyorum.

“Elbet anımsıyorsunuz: Todor Nikolayeviç beni salona sürüklemişti, ben de sıfırı tüketmiş bir haldeydim. Bütün aile, öfkeli değilse bile üzgün tavırlarla çevremi sardı... Hepsi bitkin görünüyorlar, ama yüzlerinde bir ciddilik anlatımı var. Babaca bir sahne: Sanki haylaz oğlun dönüşü gibi bir şey. Beni çay masasına oturtular, ayaklarım donmuştu ama içim bir semaver gibi fokurduyordu... Kendimi küçülmüş, zavallı duyumsuyordum... Şefimin soylu eşi bana döndü, senli benli bir eda ile: “Sanki zayıflamışsın, yavrucuğum,” dedi.

“—Evet, iyi değilim Mariya Fominişna.” Sesim titriyordu, o ise fırsat beklermiş gibi, taşı gediğine koydu: “Belli ki vicdanın rahat değil, Osip Mihayloviç! Soframızda yediğin yemekler yüreğine ağır basıyor! Kanlı gözyaşları vicdanına dökülüyor!” İşte böyle dedi! Çayı boşaltırken bunları anlatıyordu. Öyle sakin, öyle uysaldı ki çarşıda bütün çenesi düşük kadınları bastıracağına inanamayacağımız gelirdi. İşte sevgili öğütçümüz böyle bir insandı.

“Sonra, tersliğe bakın ki, bu kez de Mariya Teodosyevna, kızı, bütün suçsuzluğuyla çıkageldi, biraz sararmış, gözleri kızarmıştı. Ben de akılsız gibi o gözyaşlarını benim için döküyor sanmıştım! Daha sonra öğrendim ki gerçekten uzun uzun ağlamış, nedeni de basitti: Süvari subayı tabanları yağlamış, ortadan yok oluvermişti. Babasıyla annesi sonradan işin içyüzünü öğrenince aile sayısının artma tehlikesi baş göstermiş olmasına karşın, bu sorunu örtbas etmek istemişlerdi.

“Kızı görür görmez öyle oldum ki, yer yarılısın dibine gireyim, gözlerimle şapkamı araştırıyordum, ama biri daha önce saklamış olmalıydı; başı kabak da kaçmaya kalkardım ama önlemleri davranarak kapıyı kapamışlardı. O zaman gülümsemeler, muhabbetler, göz kırpmaları başladı, biraz kendime gelir gibi oldum. Sevgilim piyanoya oturarak en sevdiğim şarkıyı söyledi. Todor Nikolayeviç: “Haydi, dedi, her şey unutuldu, gel seni kucaklayalım!” dedi. Yüreğimde bir ferahlıkla kollarına atıldım ve başımı bileğine koyarak ağladım. “Ah benim koruyucum, babacığım!” diye haykırdım, yakıcı yaşlar yanaklarımdan akıyordu. Ah Tanrım! O sahneyi bir görseydiniz. O ağlıyordu, karısı da, Mariyacığım da, herkes ağlıyordu!.. Bilmem nereden gelmiş bir küçük sarışın kız vardı, o da ağlamaklı olmuştu... Dört bir yandan evin yumurcakları ortaya çıkıp yaygarayı bastılar... Ne gözyaşlarıydı o! Ne sevgi gösterileri! Dedim ya, geri gelen bir haylaz oğul ya da savaştan dönen bir asker.

“Sonrası gerçek bir kabul töreni oldu. Pastalar getirildi. Mariya: “Ah çok kötüyüm, diyordu. –Neden şikayetçisiniz? –Kalbimden,” Zavallıcık kızardı. İhtiyarla ben punç içtik, artık keyfim tümüyle yerine gelmişti...

“Zavallı haminneciğimin yanına döndüğüm zaman başım dönüyordu. Kadıncağızı uyandırdım, ona mutluluğumun öyküsünü anlattım.” Haydut herif sana para verdi mi?

“—Evet, haminne verdi. Mutluluk kapımıza geldi.”

“O gece, yatağıma oturarak, bu yeni mutluluğu düşünüyordum. “Yarın nisanın biridir, diyordum: Ne güzel ve eğlenceli bir gün “Düşünüyordum, düşünüyordum, sonunda aklıma garip bir düşünce geldi. Kalktım, mumu yaktım, kendi kendime gülerek, yazı masamın başına oturdum.

“Mutlu bir adam ne demektir, bilir misiniz, baylar? Göreceksiniz... Sevincimden kendimi, gözü kapalı, felaketin kucağına attım. Göz göre göre batağın içine daldım! Ama ne kötü huyum vardır ya! Varımı yoğumu soyup alırlar, ben de tutar, geri kalanını gönülden bağışlarım! Dahasını söyleyeyim: Herif bana bir tokat atar, ben öbür yanağımı çeviririm; bir köpeğe yaptıkları gibi bana bir yemlik uzatırlar, ben de herkesi kucaklamak için atılırım. Şimdi de öyle değil mi ya: Siz benimle alay ediyorsunuz, aranızda fısıldaşıyorsunuz; pekâlâ görüyorum, yüreğimi size açtığım zaman beni maskara yerine koyacaksınız, ama işte bütün bunları bile bile, yine de size anlatıyorum, oysa ki kimse beni zorlamıyor, ama sizleri kardeşlerim, en iyi dostlarım sayıyorum!.. Ha!..”

Yavaş yavaş yükselen gülüşmeler, şimdi sanki bir esriklilik nöbeti geçirmekte olan konuşmacının sesini bastırmişti. Adam durdu, gözleri hazır bulunanlar üzerinde dolaştı, ansızın sanki bir kasırgayla sürükleniyormuş gibi, adam sen de demeye gelen bir işaret yaptı ve herhalde durumunu pek tuhaf bulmuş olacak ki o da herkes gibi gülmeye başladı. Sonra gene anlatmaya koyuldu.

— O gece uyumakta güçlük çektim. Ne iş gördüğümü kestirin bakayım baylar? Şimdi itiraf etmekten utanıyorum. Çakır keyif bir durumda, bütün gece yazmıştım, hem de ne saçmalar!

“Sabah olunca giyindim, saçlarımı kıvırdım, güzelce pomatlandıktan, yeni bir giysi üstüme geçirdikten sonra elimde kâğıtlarla Todor Nikolayeviç’in evine gittim. Beni doğrudan kendisi kabul etti, bağrına bastı. Ama ben ciddi bir tavırla bir adım geriledim. Durum hoşuma gidiyordu. “Hayır, Todor Nikolayeviç, dedim, önce şunu okuyun.”

“Bu kâğıtta ne yazılıydı biliyor musunuz? İstifamı veriyordum. İmzam ünvan ve rütbelerimle birlikte altına konulmuştu. İşte bulduğum hüner buydu. Bundan daha akıllıcasını kırk yıl arasam bulamazdım. Nisanın biridir, diyordum, yine dargınmışım ve kızlarını istemiyormuşum gibi davranacağım. Cebimde param var, geleceğim de sağlandı, istifamı veriyorum, böyle bir şefin buyruğu altında çalışmak istemediğimden başka bir göreve geçiyorum, oradan da yeni bir ihbarda bulunacağım. (Aşağılık bir adam rolü oynamak istemiştım.) Anlıyorsunuz ya baylar. Bir gün önce, beni bağırklarına basmışlardı, onun için, içtenlikli bir takılma olarak düşündüğüm bu şakaya kendimde hak görüyordum, Todor Nikolayeviç’ in babacanlığıyla alay etmek istiyordum. . .

“Kendisine uzattığım kâğıdı okur okumaz benzi attı. “Bu da ne oluyor, Osip?” dedi. Ben de ahmak gibi “Nisan balığı, Todor Nikolayeviç!” dedim. Tıpkı bir yaramaz çocuk gibiydim. Haminnemin koltuğu arkasına saklanarak kulağına bağırıp onu ürkütmek istediğim zamanlar gibi evet! . . . Bütün bunları anlatmaktan utanıyorum. . .”

Her yandan sesler yükseliyordu:

— Haydi, haydi, sürdürün!

— Epey telaşa düşmüşütle, baylar. Benim bir şeytan, bir afacan olduğumu, kendilerini korkuttuğumu söylüyorlardı. Hava öyle tatlı, öyle içtendi ki utandım, içimden diyordum ki: “Nasıl olur da benim gibi bir günahlıyı böyle kutsal bir yere kabul ederler!”

Öğütçü hanım birdenbire haykırdı:

“— Ah! Dostum, beni korkuttun! Hâlâ titriyorum! Hemen koşup Mariya’yı buldum, bak Osip’in neler yapmış” dedim. Dün gece sana kötü şeyler söylediğim için vicdan sızısı duydum. Üzüm üzüm üzüldüm.”

“Az kaldı önünde diz çöküyordum. Gözyaşları gene boşandı, kucaklaşmaların, şakaların ardı arkası kesilmiyordu. Todor Nikolayeviç de işe karıştı ve bize kendine göre bir nisan balığı sundu. “Elmas gagalı altın bir kuş geldi, gagasında bir mektup getirmişti.” Benimle alay ediyordu. Hepimiz gülüştük, herkes sevinç içindeydi. . . Tu!.. Size bunları anlatmaktan utanıyorum!..

“Şimdi baylar, sonuna yaklaşıyoruz. Böylece bir gün, iki gün, bir hafta geçirmiştik; ben resmen nişanlı sayılıyordum. Nişan halkaları ısmarlandı, nikâh günü de belirtilecekti ama Petersburg’tan bir müfettişin gelmesi beklendiği için kâğıtlarımız daha asılmıyordu. Bir memur mutluluğumu geciktirdiği için, onu büyük bir sabırsızlıkla bekliyordum. “Ah! Bir kez, herifi başımızdan savabilsek?” diyordum.

“Bu telaştan yararlanarak Nikolayeviç bütün işleri sırtıma yüklemişti: Hesaplar, raporlar, defterlerin denetimi, toplamlar. Muhasebenin karışıklığı korkunçtu. Her yanda hatalar, boşluklar. Haydi bakalım, kolları sıvayıp kaynatamız adına biraz çalışalım! Adamcağız rahatsız görünüyordu, her gün sağlığı biraz daha bozuluyordu. Bana gelince, ben bir dakika durup dinlenmeden çalışa çalışa çöp gibi kalmışım.

“Sonunda her şey zamanında bitti, uğursuz gün gelip çatınca bana bir haberci göndermişlerdi.

“Yetişin, diyorlardı, Todor Nikolayeviç’in durumu kötü.” Hemen koştum Todor Nikolayeviç’i ateşler içinde, başında sirkeli bezler, inim inim inlerken buldum.

“— Ah dostum! Ne olacak halimiz? dedi. Ölüyorum, ailemi, yavrucağzlarımı kime bırakayım?

“Gözleri yaşlı Mariya ile karısı oradaydı. Onları dışarı çıkardı, kapıyı kapamamı söyledi. İkimiz başbaşa kaldık.

“— Senden bir ricam var, dedi.”

“— Nedir istediğiniz?”

“— Evladım, ölüm yatağında sana bir itirafta bulunacağım: Kasada eksliğimiz var, ben kendi paramdan kattım. Kem ağızlı insanların sana hakkımda kötü şeyler söylemeleri çok canımı sıkıyor... Seni aldatmışlardı ya, o günden beri kederimden saçım ağardı. Müfettiş gelecek, o zavallı Matviyev’in yedi bin ruble açığı var. Hesabı benden soracaklar, çünkü Matviyev’den ne alabilirler? Zaten adamcağızın avucunda bir şeyler yok, bir de tutup... Bütün sorumluluğu kendi üzerime almayı yeğlerim.

“— Aman yarabbi! diyordum içimden, ne melek gibi adam!”

“— Kızımdan para alamam, çeyizi bence kutsaldır, el sürülmez. Kenarda kıyıda biraz param var ama, faize yatırmıştım, şimdi hemen para bulmak için ne yapmalı bilemiyorum...

“Artık kendimi tutamadım, önünde diz çöktüm.”

“— Ah koruyucu efendim! diye haykırdım, sizi yanlış tanımışım, değerinizi bilememişim. Kötü insanlar o uğursuz ihbarı yazmayı aklıma koydular. Bağışlayın beni, paranızı geri alın!

“Yaşlı gözlerle bana bakıyordu.”

“Senden beklediğim de buydu, evladım. Seni böyle görmek isterim.”

“Önce kızımın gözyaşlarını görüp kusurunu bağışlamıştım, şimdi de bütün yüreğimle seni bağışlıyorum. Sen yüreğimin yaralarına merhem vurdun, sağol, yavrum.

“Bana hayır dua etmişti, baylar. Ben de kendisine parayı getirmek üzere hemen evime koşmuştum.

“— Alın babacığım, yalnız elli rublesi eksiktir, gereksinimlerimi karşılamıştım.”

“— Zararı yok, dedi, aylığından kesilmek üzere elli ruble avans istemek üzere eski tarihle bir dilekçe yaz. Amirlerin önünde, gerekeni yaparım, parayı sana avans verdiğimi söylerim. Ne dersiniz baylar, bu dilekçeyi yazmadım mı?”

Biri:

— Peki bütün bunların sonucu ne oldu? diye sordu.

— O uğursuz dilekçeyi verince her şey bitmiş oldu. Ertesi günü, resmi mühürle bir yazı aldım, baktım: Bizim istifa dilekçesi! Hesaplarımı hazırlayıp verdikten sonra istediğim yere gidebileceğimi yazıyorlardı.

— Nasıl?

— Ben de sizin gibi haykırmıştım: Nasıl? Kulaklarım çınılıyor, yüreğim burkuluyordu. Todor Nikolayeviç'e koştum. Hemen konuştuk.

“— Bu da ne oluyor, dedim.”

“— Ne demek istiyorsunuz?”

“— Canım istifam.”

“— Hangi istifan?”

“— İşte!..”

“— Evet. Doğru... Bu bir istifa...”

“— İyi ama ben istifa etmedim ki.”

“— Ne! Ama bir nisan tarihi ile imzalamışsınız işte!”

” Ah budalalık! Ona kâğıdı bırakmıştım.”

“— Todor Nikolayeviç, şu gözlerimin gördüğü adam siz misiniz gerçekten?”

“— Ben mi? Elbette! Ne olacakmış sanki? Görevinizden bu kadar çabuk ayrılmak istemenize çok üzülüyorum. Bir genç adam işine sadık olmalı, ama siz bayım, aklınızdan geçeni yaparsınız. Bonservis konusunda hiç merak etmeyin. Size güzel bir belge vereceğim: Buna yaraşık olmak için elinizden geleni yaptınız.”

“— Şaka ediyorsunuz, Todor Nikolayeviç, bu kâğıdı size muziplik olsun diye şakacıktan vermiştim.”

“— Ya, demek şakacıktandı? Görev işleri şakaya gelir mi sanıyorsunuz? Bayım, iyi bilin ki bu türlü şakalar sizi bir gün Sibiryaya götürür. Şimdilik güle güle. Sizinle konuşmaya zamanım yok. Müfettiş geldi, görev her şeyden önce, siz şakalardan hoşlanıyorsanız, benim ciddi işlerim var. Yeniden söylüyorum, iyi bir bonservis alacaksınız... Ha! Şunu da ekleyeyim ki yeni bir ev satın aldım. Bu yakınlarda döşeyip dayayacağız, kutlama şöleninde sizi görmeyeceğimi umarım. Uğurlar olsun, bayım!

“Evime koştum—Mahvolduk haminne!— diye bağırarak haminnemin yanına koştum. Ne olduğunu anlamadan çılgılığı bastı. Tam o sırada Todor Nikolayeviç'in uşağı çıka geldi, içinde bir sığırcığin uçtuğu bir kafesi getirmişti: Onu nişanlıma ben armağan etmişim. Üzerine Nisan balığı yazılı bir pusula iliştip bana geri gönderiyorlardı.”

— Sonra ne oldu?

— Ne olacak?.. Bir gün Todor Nikolayeviç'e rastladım ve bu gerçekleri söyleyip alçaklığını yüzüne vuracak oldum.

— E sonra?

— Elimden gelmedi.